

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY

**SBOROVÝ ZPĚV NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍCH
ŠKOL V KLATOVECH**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PETRA PLETICHOVÁ

Učitelství pro základní školy, obor Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Daniela Mandysová

Plzeň, 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 8. dubna 2015

.....

vlastnoruční podpis

ZADÁNÍ

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 PĚVECKÝ SBOR	7
1.2 Motivace	7
2 SPECIFIKA DĚTSKÉHO SBORU	9
2.1 Dětský hlas	10
2.1.1 Mutace	10
2.2 Organizace práce ve sboru.....	11
2.2.1 Hlasová výchova	12
2.2.2 Rozezpívání	16
2.2.3 Nácvič nové písně	18
2.2.4 Výběr repertoáru.....	21
2.3 Sbormistr	23
3 SBORY NA PRVNÍM STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL V KLATOVECH	24
3.1 DPS Berušky	24
3.1.1 Historie sboru	25
3.1.2 Organizace práce se sborem	26
3.1.3 Průběh zkoušek sboru.....	28
3.1.4 Práce s písní	29
3.2 DPS Zvoneček	32
3.2.1 Historie sboru	32
3.2.2 Organizace práce se sborem	32
3.2.3 Průběh zkoušek sboru.....	34
3.2.4 Práce s písní	35
3.3 DPS Kvítek.....	37
3.3.1 Historie sboru	37
3.3.2 Organizace práce se sborem	38
3.3.3 Průběh zkoušek sboru.....	40
3.3.4 Práce s písní	41
3.4 DPS Klatováček.....	43
3.4.1 Historie sboru	43

3.4.2	Organizace práce se sborem	45
3.4.3	Průběh zkoušek sboru	47
3.4.4	Práce s písní	49
ZÁVĚR.....		52
RESUMÉ		53
PRAMENY A LITERATURA.....		54
SEZNAM NOTOVÝCH UKÁZEK.....		57
SEZNAM PŘÍLOH		58

ÚVOD

Dětský pěvecký sbor v historii býval a i dnes stále je součástí většiny základních škol, a to nejen v České republice. Každý takový sbor má svá specifika, výrazně jej odlišující od sboru dospělého. Sbormistrovská činnost v dětském sboru by se nadneseně dala nazvat prací sisyfovskou, jelikož neustálý kolotoč změn, kdy jsou starší a zkušenější zpěváci střídáni nováčky, jež mají se zpěvem jako takovým, natož pak sborovým, pramálo zkušeností. Přidejme ještě fakt, že nejprve musí rodiče přimět dítě odložit některý z výtvarných produktů moderní doby slibující rádobu větší zábavu a zkusit si zajímavou kolektivní činnost, jíž sborový zpěv bezpochyby je. Pakliže se zadaří, nastávají další potíže s tím, že sbory při základních školách jsou mnohdy pohledem rodičů méně populárními, nežli sbory při základních uměleckých školách, což často dělá z kdysi přeplněných sborových učeben zkušebny poloprázdné. I přes všechny tyto problémy se daří tradici sborového zpívání na základních školách udržet, k čemuž přispívá také obdivuhodná základna českých hudebních pedagogů a skladatelů věnujících se dětské tvorbě.

Jelikož jsem vyrůstala v hudební rodině a sama jsem se sborovému zpěvu s velkým nadšením věnovala již od dětství, zajímalo mne, zda mají sbory dnešním dětem ještě co nabídnout. Z pohledu budoucího pedagoga mne pak zajímal způsob, jakým sbormistři se svými svěřenci pracují a nakolik jejich metody ovlivňují výsledný „produkt“, v tomto případě tedy provedenou skladbu, v porovnání s dalšími klatovskými sbory. Cílem této práce je tedy zjistit, co vše může ovlivnit kvalitu pěveckého výkonu dětí v daném sboru a srovnat postupy jednotlivých sbormistrů a jejich účinnost vzhledem k dosaženým výsledkům.

1 PĚVECKÝ SBOR

Pěvecký sbor lze definovat jako skupinu lidí, případně dětí, jejichž cílem je kolektivní vokální interpretace skladeb pod vedením sbormistra. Rozeznáváme pěvecké sbory dětské, ženské, mužské a smíšené. Dále je můžeme dělit dle různých kritérií, např. podle velikosti na komorní a velké či podle míry hudebního vzdělání zpěváků na amatérské a profesionální atd. Tato kritéria ovlivňují pedagoga – sbormistra nejen při výběru repertoáru sboru, ale například také při přijímání nových členů-zpěváků.

S tímto souvisí také funkce a cíle pěveckého sboru. Sbormistra profesionálního sboru zajímá v první řadě kvalita provedení skladby, zatímco pro dětský sbor je tento cíl až tím sekundárním. Pokud je dítě vedeno hudebně i pedagogicky dobře připraveným sbormistrem, účast v pěveckém sboru ho podněcuje k mnohostranné aktivitě a mimo nově získané hudební zkušenosti a dovednosti rozvíjí estetické citění, soutěživost a schopnost kooperace.

1.2 Motivace

Skupinová zájmová činnost, pod kterou řadíme i pěvecký sbor, je jedním z aspektů výchovy mládeže. Obzvláště v dnešní době, kdy rodiče svým ratolestem nabízejí častěji materiální než emocionální zaopatření, je třeba nabízet různé možnosti vyžití. A právě sborový zpěv přináší nejen hudební a estetické, ale i etické zkušenosti, přispívá k duševní hygieně a v neposlední řadě je zdrojem zábavy a uvolnění.

Pravdou však zůstává, že odtrhnout děti od počítačové techniky nabízející moderní zábavu je stále složitější. Čím dál méně se setkáváme s hudebně založenými rodinami, pro něž je hudba a zpěv přirozenou součástí života, a vytváří tak svým dětem kulturní prostředí podněcující k samostatným hudebním činnostem. Velká část dnešních dětí povětšinou přijímá pouze reprodukovanou hudbu nevalné estetické hodnoty. Proto by mělo být cílem každého sbormistra dítě motivovat a nadchnout ke zpěvu přinášejícímu možnost vyjádření sama sebe a svých pocitů. V nemalé míře nám pomáhá fakt, že člověk je společenský tvor, od pradávna žijící pospolu, tudíž můžeme očekávat, že i dnešní dítě vyhledává kolektivní vrstevníky. Právě kolektivní práce znásobí hudební prožitek, a motivuje tak k dalším

činností. S tím, jak žáci rostou, přicházejí do sborů další, mladší, a získávají tak příležitost najít si nové přátele.

Nedílnou součástí sborového života jsou vystoupení, v jejichž rámci se může malý zpěvák podívat i za hranice naší republiky, poznat jiný kraj, kulturu a řeč. Nejen v tomto ohledu může být sbor zdrojem zábavy, nových zážitků a zkušeností.

2 SPECIFIKA DĚTSKÉHO SBORU

Dětský sbor, obzvláště sbor žáků prvního stupně základních škol, se v mnoha ohledech odlišuje od sboru dospělého. Samozřejmostí je odlišná dramaturgie sboru, ať už jde o druhy koncertů či o výběr repertoáru. Zatímco pro sbor starších žáků či dospělých lze volit repertoár napříč hudebními žánry, pouze s podmínkou náročnosti odpovídající hudebnímu nadání, případně vzdělání zpěváků, u mladších žáků je nutné brát zřetel na několik dalších aspektů. Repertoár sbormistr vybírá s ohledem na věk a duševní vyspělost daného kolektivu. Volí písně jednohlasé či dvojhlasé, avšak s ohledem na hlasovou zralost zpěváků. Hlasivky jsou velmi choulostivým orgánem, o který je třeba důkladně pečovat a zbytečně jej nepřepínat a neunavovat příliš náročnými a nevhodnými skladbami. Právě nevhodný výběr skladeb může vést k psychickému napětí, pocitům neúspěchu a následné ztrátě motivace k dalším hudebním aktivitám.

Největší odlišností dětských sborů je periodická fluktuace dětských členů. Na přelomu školního roku jsou starší členové střídáni těmi mladšími, sborově méně zkušenými či zcela nezkušenými. V tomto okamžiku získává sbormistr příležitost, aby předvedl své pedagogicko psychologické a dramaturgické nadání a zvolil skladbu písní nenáročnou pro nově přichozí, avšak dostatečně zábavnou, motivující a hudebně obohacující starší a zkušenější sboristy. Právě z tohoto důvodu disponuje valná většina základních uměleckých škol i přípravným sborem, který je předstupněm samotného dětského sboru. Problém však nastává na prvním stupni základních škol, kde bohužel s výjimkou velkých škol není možné vést současně oba sbory. Sbormistr zde vybírá zpěváky ze skupiny nadaných i nenadaných dětí, zatímco na uměleckých školách je procento nenadaných dětí malé či téměř nulové. Často také nastane situace, kdy dítě odmítne navštěvovat sbor při základní škole, jelikož je pro něj výhodnější sbor na ZUŠ, kde navštěvuje další obory.

Dětský sbor je oproti sboru dospělému výjimečný samotným zvukem. Už na první poslech pozorujeme znatelný rozdíl v hlasovém rozsahu, který je u dětí přibližně stejný, a to jak u dívek, tak u chlapců. Dětský zpěv je velmi přirozený, znělý a barevný, oproti hlasu dospělému je ten dětský čistý a neunavený. Samozřejmě je na sbormistrovi, aby tyto vlastnosti vhodně využíval, učil děti zásadám hlasové hygieny a dětské hlasivky nepřetěžoval.

2.1 Dětský hlas

Lidský hlas můžeme definovat jako zvuk, jenž prostřednictvím řeči sděluje vjemy, pocity a myšlenky každého člověka. Díky rozdílné barvě, výšce, síle a zvučnosti je naprosto jedinečnou součástí každého z nás.

V průběhu života lidský hlas prochází určitými změnami. Velmi důležitým obdobím hlasového vývoje je právě dětství a dospívání. V tomto období se hlas rozvíjí od rozsahu jednoho tónu (a¹) po narození přes čistou kvintu po šestém roce do oktávy a půl v pubertě.

Pro dětský hlas je typická jasná a zvonivá barva. Tvoří se s převahou hlavového rejstříku, proto také není příliš silný. Právě v rejstříkové stavbě vzniká podobnost s ženským hlasem, což je způsobeno zkrácením a zúžením hlasivek u dětí oproti dospělým. Dětský hrudní hlas tedy působí jako střední poloha sopranistky, střední a hlavový tón pak jako čistý hlavový ženský tón¹. Postupem času hlas narůstá a sílí spolu s tím, jak roste dětské tělo. Zvyšuje se kapacita plic a zvětšují se rezonanční prostory.

Vlastní rozsah dětského hlasu závisí na několika faktorech. V první řadě jsou to individuální dispozice fyzické, psychické a hlasové. Dále pak záleží na věku a rozezpívanosti a v neposlední řadě také na rodinném prostředí. Právě tento faktor vyvolává v dnešní době mnoho otázek. Stále častěji se setkáváme s dětmi, v jejichž rodinném prostředí se zpěv nepodporuje. Z toho vyplývají problémy nejen s nezpěvností, ale i se správným znělým mluvením.

2.1.1 Mutace

Dětský hlas prochází v průběhu vývoje změnami, z nichž nejzásadnější je mutace. Nastává v období puberty, průměrně tedy u děvčat mezi 11. – 13. rokem a u chlapců mezi 13. – 15. rokem. Zatímco v nižším věku není žádný podstatný rozdíl mezi dívčím a chlapeckým hlasem, v průběhu dospívání se vytvářejí dva samostatné hlasy – mužský a ženský. Z fyziologického hlediska se jedná o proces růstu hrtanu a s ním spojeným prodloužením a zesílením hlasivek. U dívek mutace probíhá zpravidla nenápadně a rychle (přibližně

¹ TICHÁ, Alena. *Hlasová výchova v dětském sboru prostřednictvím her a motivací*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2004, 95 s. ISBN 80-706-8186-1.

3 měsíce). Hlas získává barvu a lesk, zvyšuje se rozsah. U chlapců trvá tato přeměna dětského hlasu na mužský přibližně 3 – 6 měsíců, v některých případech i déle. Pro období chlapecké mutace je typické přeskokování hlasu z vyšší do nižší polohy. Stejně jako u dívek se mění rozsah, ale také poloha – posouvá se o oktávu níž.

Mutace probíhá ve třech fázích²:

- období přípravy (premutační období) se projevuje pomasínáním barvy hlasu, jeho unaveností, popř. ochraptěním
- hlasová krize, která bývá označována nejbouřlivějším obdobím přeměny hlasu, objevuje se časté přeskokování hlasu, chrapot, nepříjemné pocity v hrtanu a další problémy
- období vyzrávání hlasu, kdy se hlas ustaluje, projasňuje a sílí.

V celém období mutace je úkolem učitele zpěvu, aby spolu s žákem pečoval o vyvíjející se hlas, který je velmi křehký. Rozhodně není vhodné vyhýbat se zpěvu, ba naopak. Hlas by měl být procvičován tak, aby se podpořil jeho nový rozvoj, avšak je třeba dbát opatrnosti, jelikož přetížení může vést k budoucím problémům.

2.2 Organizace práce ve sboru

Většina lidí, věnujících se nějaké aktivitě či práci, si při přípravě dané činnosti vytyčují určitý cíl, případně cíle. Stejně tak tomu je ve sboru. Svě cíle zde hledá nejen sbormistr, ale také samotní zpěváci, pro něž cílem může být například najít si ve sboru přátele, naučit se zpěvu nebo si vyzkoušet, jaké to je vystoupit se svým projevem před lidmi.

Sbormistr, obzvláště pokud vede dětský sbor, by si měl stanovovat menší, krátkodobé cíle (jako např. provedení vánočního koncertu), přes které se postupem času může dostat k vyšším, dlouhodobým cílům. Aby bylo možné tyto cíle splnit, je důležitá dobrá a vzhledem ke specifičnosti práce s dětmi vhodná systematičnost a organizace práce. Nejedná se jen o práci při samotných zkouškách, ale i o další úkoly sbormistra, jako je např. příprava notového materiálu, výběr vhodného korepetitora a nácvik s ním či výběr a příprava vystoupení.

² VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Didaktika zpěvu pro sólisty, sborové pěvce a budoucí pěvecké pedagogy*. 2. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita v Plzni, 1997, 96 s. ISBN 80-708-2842-0.

Pokud sbormistr splní tyto úkoly (cíle), může započít samotná práce se sborem. Vzhledem k tomu, že učitel pracuje s dětmi, měl by se vyvarovat monotónnosti zkoušek, avšak určitá pravidelnost se zde předpokládá. Jedná se o časové rozvržení zkoušek. Většina pěveckých sborů při základních školách zkouší jedenkrát týdně, a to dvě vyučovací hodiny s přestávkou. Začátek každé zkoušky by měl být věnovaný hlasové výchově, která je stěžejním bodem nácvičku skladeb. Hlasová výchova (obzvláště u dětí) je natolik rozsáhlým tématem, že není možné věnovat jí dostatek času při zkouškách sboru, je tedy vhodné vyhradit několik sborových hodin v roce jen pro ni. Tyto hodiny často bývají dělené, účastní se jich tedy pouze část zpěváků, což značně zvyšuje efektivitu práce. Pokud má některé z dětí výraznější problémy, přichází v úvahu individuální hodina hlasové výchovy. Pokud si sbormistr není jistý svojí připraveností v oblasti hlasové výchovy, měl by požádat o pomoc odborného hlasového pedagoga, např. z řad učitelů zpěvu na uměleckých školách.

2.2.1 Hlasová výchova

Hlasová výchova je výchovou ke správnému užívání hlasu zpěvního i mluvního. Pěstuje v dětech správné pěvecké návyky (např. přirozené držení těla, správné dýchání, měkké nasazování tónu, navození hlavového tónu, pěstování uvědomělého přednesu atd.) a zásady hlasové hygieny: zpíváme v dobře vyvětrané místnosti, omezíme zbytečné odkašlávání před začátkem zpívání, nepijeme ledové nápoje, nepřepínáme hlasivky při onemocnění dýchacích cest a další.

Učitelé základních škol se této oblasti často vyhýbají či věnují jen formálně, neuvědomují si však, že tím škodí nejen žákům, ale i sami sobě. Hlasová výchova může být skvělým pomocníkem například při nápravě nezpěvnosti. Nejedná se jen o stránku zpěvního hlasu, který napomáhají hodiny hlasové výchovy pěstovat, ale i o hlas mluvní. Právě ten se stává kultivovanějším, pokud je učitel ochoten zapojit do svých hodin prvky hlasové výchovy.

Jak již bylo zmíněno, správně vedená hlasová výchova je zásadní k nápravě nezpěvnosti u dětí. Nerozezpívané dítě se tak může zbavit možných předsudků či strachu hudebně se vyjádřit před spolužáky. Tento psychologický aspekt je velmi důležitý, obzvláště u dětí, pro něž je zpěv tím nejpřirozenějším projevem.

Hlasová výchova si klade za cíl naučit správným hlasovým technikám tak, aby se předešlo poškození hlasu a hlasovým poruchám a aby byl zpěv radostí a přinášel uspokojení jak interpretovi, tak posluchači.

Metodika hlasové výchovy se zabývá třemi oblastmi: oblast dechu, fonace a artikulace. Tyto tři oblasti jsou na sobě vzájemně závislé a každá z nich odráží momentální psychický stav dítěte.

Složka dechová

Dýchání je přirozenou součástí života člověka, a proto je na něm patrný psychický i fyzický stav dítěte, jeho nálada a pocity. Pro zpěv je správné dýchání jedním ze základních stavebních kamenů, proto je třeba věnovat jeho cvičení dostatek času.

V dýchání rozlišujeme tři fáze³:

- nádech
- uklidnění dechu
- výdech

Před začátkem nácviu dýchání je třeba zaujmout správné postavení těla: „Základem je vzpřímený postoj (či sed) s mírně vypjatým hrudním košem, který je spojený s pocitem „vrůstání“ chodidel do podlahy (či hýždí do sedadla). Svěží tělesný pocit připraveného zpěvního nástroje umocní představa „rozsvícené“ hrudní kosti a vnímání jisté opory v šíji, tj. mírně protaženého zátylku vyvažujícího správné držení hlavy. S tím souvisí i představa aktivního napřimování těla od pasu vzhůru a vědomé pocitování „tíhy“ uvolněných ramen.“⁴

Poté můžeme přejít do fáze krátkého, avšak hlubokého nádechu nosem (na začátku skladby a v pomlce) či ústy (mezi frázemi – je rychlejší) do spodní části plic. Znakem správně vedeného nádechu je rozšíření hrudníku do stran a klenutím břišní stěny dopředu. Snažíme se předejít rychlému, překotnému nádechu typickému pro děti. Následuje fáze uklidnění, která je přechodem mezi nádechem a výdechem, v podstatě se jedná o krátké zadržení či pozdržení dechu. Tento výraz však není příliš vhodný pro děti, může vést ke křečovitosti, která není v žádném případě žádoucí. Následuje výdech vytvářející tón. Aby došlo k měkkému nasazení tónu, měl by být hrudník držen v nádechovém postavení.

³ PROKEŠ, Zbyněk. *Vybrané kapitoly z teorie hlasové výchovy*. Vyd. 1. V Liberci: Technická univerzita, 2009, 60 s. ISBN 978-80-7372-444-3.

⁴ TICHÁ, Alena. *Hlasová výchova v dětském sboru prostřednictvím her a motivací*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2004, s. 11.

K uklidnění před samotným nádechem může pomoci poloha vleže na zádech s pokrčenými koleny. K nácviku nádechu je osvědčený cvik začínající volným předklonem se svěšenými rukama, po němž následuje s jedním z nádechů návrat do vzpřímené polohy a dále výdech s nasazením tónu.⁵

Vhodný cvik pro dlouhý volný výdech uvádí A. Tichá – dítě kreslí pomocí foukání brčkem spolužákovi na záda, ruku⁶ atd.

Složka fonační

Složkou fonační, tedy hlasovou, rozumíme způsob, jakým používáme zpěvní hlas. Základem je nasazení měkkého tónu, jehož nácvik spočívá v pozvolném rozeznění hlasivek při klidném dechu. Podmínkami takového nasazení jsou: klidný nádech, uvolněná čelist, vnitřní ztišení, pozvolný, uvolněný výdech přes uvolněné hrdlo. Lze jej nacvičit např. zpíváním do dlaně, kdy by dítě mělo cítit pouze teplo, nikoli proudící vzduch.⁷

Opakem je tvrdý hlasový začátek, který poukazuje na nezvládnutou techniku dechu a je nutné odnaučit se jej cíleným cvičením. Dalšími problémy nasazení tónu u dětí jsou dyšný začátek a najíždění na tón. Také tyto nesprávné návyky lze odstranit cvičením a hrami navozujícími měkký začátek.

Pokud dítě zvládne měkké nasazení tónu, je možné přejít k dalším složkám hlasové techniky, tedy ke spojování tónů. Do této kategorie patří legato, portamento, glissando, staccato, tenuto a další. Většina z těchto prvků však vyžaduje pokročilou hlasovou techniku, a je tedy vhodná pro pěvecky zdatnější žáky, než kterými bývají žáci prvního stupně základních škol. Pro účely „prvostupňových“ sborů postačí legato, tedy těsné spojování tónů bez přerušení, a staccato, jež znamená odráženě, ostře. Jeho nácvik je těžký a vyžaduje předchozí zvládnutí legata.

Složka artikulační

Jedním z cílů hlasové výchovy je správná, srozumitelná výslovnost. Měla by být dostatečně výrazná, avšak ne na úkor přirozenosti. Artikulace úzce souvisí s pěveckou technikou, obvykle bývá správně artikulované i dobře zazpívané.

⁵ VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Didaktika zpěvu: pro sólisty, sborové pěvce a budoucí pěvecké pedagogy*. Vyd. 1. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1997. ISBN 80-7082-381-X.

⁶ TICHÁ, Alena. *Hlasová výchova v dětském sboru prostřednictvím her a motivací*. 2. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2004, 95 s. ISBN 80-706-8186-1.

⁷ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014, 148 s. ISBN 978-80-262-0648-4.

V této oblasti by měla být věnována pozornost zejména vokálům, tedy samohláskám, které jsou nositeli tónu. Vokály by měly být zvukově i barevně vyrovnané, zároveň však charakterově odlišné, čehož docílíme různou polohou jazyka, otevřeností úst a tvarem úst.

„Při tvorbě vokálů se mění tvar úst a poloha jazyka:

- při „i“ a „u“ je ústní otvor nejmenší
- při „e“ a „o“ se ústní otvor zvětšuje
- při „a“ je ústní otvor největší (otevřen asi na 3-4 cm)
- jazyk při vokálech „a, o, u“ volně leží, jeho špička je za dolními zuby⁸.

Součástí artikulačních cvičení je i výslovnost souhlásek. Právě ty obstarávají srozumitelnost zpívaného slova. Obzvláště u dětí však může nastat několik problémů způsobených např. nízkým věkem a s ním související nedostatečně vyvinutou řečí, či při poruchách řeči. Ty však není možné vyřešit na hodinách zpěvu, ať už sólového či sborového, ale jen za odborné pomoci logopeda.

Abychom předešli nesrozumitelnosti textu při interpretaci skladeb, měli bychom věnovat zvláštní pozornost několika problémovým souhláskám:

- sykavky – abychom se vyhnuli dlouhému předčasnému syčení, je třeba vyslovit sykavku rychle a zřetelně (avšak nenechat vyznít do ztracena), dále dodržovat danou délku not, můžeme ji například připojit k následující slabice
- koncovky neboli souhlásky na konci slov – měkce vyslovit, vyhnout se vyrážení nebo úplnému vypouštění koncovek
- zdvojená souhláska „n“ – vyslovujeme jako jedno n (například cenný – „cený“, denní – „dení“), pokud stojí před „k“ nebo „g“, vyslovujeme ji v zadopatrové variantě
- souhláska „r“ – její vyslovení můžeme zkoordinovat omezením počtu kmitů špičky jazyka
- souhlásky, po nichž následuje „ě“ (mě, mně) – vždy vyslovujeme „mně“, „mje“ je špatně.

⁸ PROKEŠ, Zbyněk. *Vybrané kapitoly z teorie hlasové výchovy*. Vyd. 1. V Liberci: Technická univerzita, 2009, s. 57.

2.2.2 Rozezpívání

Rozezpívání, tedy hlasová rozcvička, je nedílnou součástí každé hodiny hudební výchovy či sólového a sborového zpěvu. Přípravuje hlasové, dechové a sluchové orgány žáka ke zpěvu a zároveň je výborným pomocníkem při zdokonalování pěvecké techniky, procvičuje totiž zároveň všechny tři základní složky hlasové výchovy, tedy složku artikulační, fonační a dechovou. V žádném případě by tedy rozezpívání nemělo být upozaděno či úplně vynecháno.

V průběhu hlasových cvičení je vhodné dodržovat několik zásad, které zabrání přetížení a únavě dětského hlasu. Patří mezi ně základní pěvecký postoj, viz výše, uvolněnost jak fyzická, tak psychická. Kontrolujeme polohu ramen – neměla by se zvedat - a brady – při vyšších tónech nezvedat. Ústa otevíráme spíše na výšku než na šířku atd. Každý pedagog či sbormistr vedoucí hlasové cvičení dětí by si měl předem dobře rozmyslet, jakým způsobem svým žákům vysvětlí průběh daného cvičení, nesprávné provedení cvičení totiž nemusí být způsobeno chybou či neznalostí žáka, ale nesrozumitelností pokynů pedagoga.

Příklady možných cvičení vhodných pro rozezpívání žáků prvního stupně⁹:

Cílem prvního hlasového cvičení je rozehrátí hlasivek a navození hlavové rezonance, nejlépe zpěvem slabik končících hláskou „m“ nebo „n“, která směřuje tón do masky (hlavová rezonance). Tuto slabiku zpíváme na jednom tónu.¹⁰

Ukázka 1 - hlasové cvičení

Dále můžeme zařadit zpěv slabiky, např. „jů“, v rozsahu velké tercie. Toto cvičení není příliš náročné a postačí k zahřátí hlasivek, uvolnění dolní čelisti a navíc podpoří tvorbu hlavového rejstříku.

⁹ Všechna uvedená cvičení jsou psána v tónině C dur, avšak v takto nízké poloze děti nepoužívají hlavový rejstřík. Proto je třeba je transponovat tak, aby málotónová cvičení začínala prvním stupněm alespoň v F dur, vícetónová sestupná v Es dur.

¹⁰ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014, 148 s. ISBN 978-80-262-0648-4.

Ukázka 2 - hlasové cvičení

Následující cvičení je zaměřeno na uvolnění hrdla. Při zpěvu pomáhá otvírat vrchní hlasovou polohu a stimuluje zvučnost hlasu (dává hlasu „špičku“). Samohlásku „i“ zpíváme nejlépe ve spojení se souhláskami „v“ nebo „r“, které jsou vhodné na procvičení mluvidel a pružnosti dechových svalů.¹¹

Ukázka 3 - hlasové cvičení

Další cvičení dbá o pohotovost a volnost jazyka, které jsou důležité k uvolnění čelisti. Cílem je vyhnout se křeči v oblasti jazyka, jež způsobuje stažení hrtanu a s tím související chybnou artikulaci i celkový pocit nepohodlí při zpěvu.

Ukázka 4 - hlasové cvičení

Poslední cvičení uvolňuje závěsné svalstvo hrtanu a dává hlasu kulatost. Slabika „jo“ je vhodným pomocníkem pro uvolnění hlasu při rozezpívání a ve spojení se slabikou „ne“ otevírá vysokou hlasovou polohu a zachovává přední posazení a uvolnění hrdla.¹²

¹¹ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014, 148 s. ISBN 978-80-262-0648-4.

¹² TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014, 148 s. ISBN 978-80-262-0648-4.

Ukázka 5 - hlasové cvičení

Výběr hlasových cvičení závisí na míře kreativity daného pedagoga, cílem by vždy mělo být kvalitní rozezpívání přinášející uvolněný a zdravý tón a zohledňující jak hlasové možnosti sboristů, tak i časové možnosti sbormistra.

2.2.3 Nácvič nové písň

Sborový nácvič nové skladby lze srovnat například s výukou mateřského jazyka. Stejně tak, jako u jazyka či jiných školních předmětů, sportovních aktivit a dalších činností, je třeba začít od jednoduchého a s přibývajícímí zkušenostmi a rostoucí mírou dovedností v daném oboru pokračovat dál až k nejsložitějším činnostem, v našem případě např. ke zpívání vícehlasých skladeb.

Vzhledem k věkové rozmanitosti dětských sborů je na sbormistrovi, aby jednak vybral vhodné skladby, ale v první řadě, aby si stanovil své cíle, resp. konkrétní cíl dané zkoušky v návaznosti na dlouhodobý cíl, ve kterém je zahrnuto zvládnutí vybrané skladby.

Ještě před samotným nácvičem je třeba zohlednit funkci motivace při vzdělávání dětí. Proto můžeme zařadit představení skladby například pomocí obrázků, dialogu o příběhu písň či přehrání melodie na různé nástroje.

Při nácviču dané skladby se věnujeme jednotlivým složkám, kterými jsou v první řadě melodie, rytmus, text, dále pak dynamika, výraz či barva, jejichž cílem je obohacení estetické stránky projevu. V minulosti sbormistrovské metodiky doporučovaly samostatný nácvič jednotlivých složek, např. nejprve vytleskat rytmus, poté recitovat text, naučit se nápěv na nějakém vokálu, dále pak tento nápěv na vokálu zvládnout ve správném rytmu a až na závěr přidat text a zazpívat písň jako celek. Dá se předpokládat, že někteří učitelé a sbormistři stále využívají při nácviču tento postup, ať už je k tomu vede zvyk či přesvědčení, že funguje lépe než modernější, komplexní postup nácviču. Ten uplatňuje nácvič všech tří základních složek, tedy melodie, rytmu a textu, dohromady. Samozřejmě to nejde zcela vždy, například intonačně či rytmicky náročná místa je třeba zopakovat zvlášť, či se na ně „předpřipravit“ v úvodu zkoušky při hlasové výchově. Pakliže máme

takto „ nahrubo“ nacvičenou skladbu, můžeme se věnovat dynamice a výrazu. Samozřejmě není možné toto vše stihnout za jedinou zkoušku, ke skladbě se vracíme a dále formujeme její estetickou podobu a věnujeme se případnému nácviku dalších slok. Zjednodušeně se dá říci, že by si měl sbormistr dlouhodobě rozložit práci tak, aby každá hodina (zkouška) přinesla nějaký nový prvek, ať už je to dynamika, výraz či pouze další sloka písně.¹³

Při takovémto nácviku skladby je velmi vhodné používat notového zápisu. Častým omylem rodičů i některých učitelů je představa, že nemá žádný význam dát malému dítěti, které se teprve seznamuje se základy čtení a psaní, do rukou noty, pravdou je však opak. Ač dítě zatím nezvládne přečíst noty ani sledovat text, dynamiku a další náležitosti, všímá si již toho, kam noty postupují a s tím souvisejícím směrem melodie. Sám se postupně malými krůčky propracovává k dalším zkušenostem v oblasti notového zápisu a díky hudebním značkám tempovým, dynamickým či výrazovým se upevňuje paměťová stopa získaná v hodinách hudební výchovy a nabývá dlouhodobějšího charakteru. Jinou možnou formou představení notového materiálu dětem je například promítnutí skladby na plátno. Zde dítě sice může pozorovat vývoj melodie, avšak výše zmíněné výhody tato metoda z větší části nepřináší. Skladby jednoduché samozřejmě bez not nacvičovat lze, avšak pedagog tak dítě v podstatě připraví o možnost domácí přípravy, zapsání si poznámek či označení si rytmicky či intonačně náročných částí.

Jednohlasý zpěv

Prvotním úkolem sbormistra dětského sboru je naučit malé zpěváky čistému jednohlasu. Jelikož v jednohlase všichni zpěváci zpívají jednu tónovou linku, může se tento úkol zdát jednoduchý, rozhodně tomu tak ale není. Při zpěvu jednohlasé písně je třeba dbát na správný nácvik mnoha faktorů ovlivňujících výsledný zvuk. Patří sem například správný pěvecký postoj či sed, pěvecký dech (viz kapitola 2.2.1), nácvik intonace a artikulace tak, aby sbor zněl ne jako několik samostatných zpěváků, ale kompaktně, jako jeden celek, tedy aby unisono bylo zvukově plastické.

Při nácviku jednohlasu sledujeme jednotnost tvoření tónu a jednotnost artikulace celého sboru. Dbáme na správnou výslovnost obzvláště souhlásek, které zajišťují srozumitelnost zpívaného textu, dále pak sykavek a koncovek (viz kapitola 2.2.1 – složka artikulační). Neméně podstatnou podmínkou dokonalého přednesu unisona je přesný,

¹³ ČESTMÍR STAŠEK. *ABC začínajícího sbormistra: Receptář ve čtyřiceti bodech*. Praha: Editio Supraphon, 1981.

jednotný rytmus. Výraz celé skladby je tedy ovlivněn mírou dobrého provedení těchto technických prvků, na jedinečnosti mu pak přidává rozjasněná barva dětského hlasu.

Nezanedbatelným bodem při nácviu jednohlasu je také výběr skladeb. Jejich text i melodická linka by měly být vhodné vzhledem k věku dětí. Také je dobré vybírat písně tak, aby zpěváky nenudily, jednoduchá skladba zazpívaná s radostí totiž u posluchačů i u interpretů vyvolá mnohem lepší odezvu než intonačně dobře provedená těžká skladba zazpívaná „bez duše“.

Kánon

Kánon je vokální skladba založená na principu imitace. Dané téma je zde většinou přesně opakováno dalšími hlasy a s určitým časovým zpožděním (obvykle dva nebo čtyři takty). Nejznámější kánony zařazované do hodin hudební výchovy na základních školách či do dětských sborů jsou např. Vyletěla holubička nebo Bejvávalo.

Kánon lze považovat za jakýsi předstupeň vícehlasého zpěvu a rozhodně není vhodné ho vynechávat. U dětí rozvíjí nejen intonační a rytmické schopnosti a dovednosti, ale také zpěváky připravuje na „pravý“ dvojhlas (vícehlas).

Při nácviu začneme s rozdělením dětí do hlasů. Již v tomto okamžiku je vhodné děti rozdělit do dvou skupin podle charakteru dvojhlasu a hlasových schopností a dovedností zpěváků, ačkoliv v kánonu zpívají oba tutéž melodii. Poté můžeme pokračovat dvouhlasou rytmickou recitací textu na jednom daném tónu. V průběhu procvičování hlasy proměňujeme. Pokračovat budeme s rytmickým nácvikem na dvou různých tónech, posléze se hlasy opět vystřídají. V závěru přichází na řadu vlastní nápěv písně. Sbornistr může nácvik zpestřit např. tím, že sám hraje jeden z hlasů, zatímco děti zpívají druhý. Učitel pak úmyslně chybuje a žáci mají za úkol na chybu upozornit.¹⁴

Dvojhlasý a vícehlasý zpěv

Pakliže děti zvládnou jednohlas, můžeme přistoupit k nácviu jednoduchého dvojhlasu. Pokud již nejsou děti rozdělené do jednotlivých hlasů, učiníme tak nyní. Je vhodné procvičovat dvojhlas na dělených zkouškách, popř. v oddělených místnostech za pomoci dalšího pedagoga. I zde samozřejmě vybíráme skladby s ohledem na věk a schopnosti dětí.

¹⁴ FRANTIŠEK LÝSEK. *Dětský sborový zpěv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

Pro usnadnění počátečního nácviku mohou sboristé zpívat jeden hlas a sbormistr druhý (příp. hrát druhý), poté se mohou děti přidávat k druhému hlasu. Nejvhodnější jsou lidové písně, ve kterých bývá dvojhlas v terciích či sextách.

Nácvik dvojhlasého zpěvu v dětském sboru není pro sbormistra lehkým úkolem, přesto je třeba dvojhlasé (pokud jsou žáci šikovní i vícehlasé) skladby do repertoáru sboru zařazovat, jelikož jsou skvělým pomocníkem k rozvoji tonálního a harmonického cítění dětí.

2.2.4 Výběr repertoáru

„Repertoárem nazýváme souhrn všech písní, které sbor umí – tedy nejen těch, které se chystá např. veřejně provést. Protože činnost jakéhokoliv dětského uměleckého kolektivu má být usměrňována především hledisky výchovnými a teprve na druhém místě záměry uměleckými, zájmy a požadavky společenskými a jinými, měl by repertoár každého pěveckého tělesa umožnit jeho členům poznat ukázky z co největšího množství vokálních typů a žánrů, na něž svými dovednostmi stačí.“¹⁵

Výběr repertoáru je bezesporu jedním z nejzásadnějších a také nejtěžších sbormistrových úkolů. V evropském měřítku máme však v tomto ohledu velkou výhodu, kterou je velké množství autorů skládajících právě dětské sborové skladby. Mezi nejoblíbenější z nich patří např. Zdeněk Lukáš, Otmar Mácha, Pavel Jurkovič, Petr Eben, Miroslav Raichl, Emil Hradecký či Ilja Hurník.

Pokud sbormistr hledá jednotlivé skladby pro svůj soubor, měl by mít určitou komplexní představu o celkovém složení repertoáru. Není vhodné zahrnovat pouze jeden druh skladeb a určovat tím zaměření sboru. Výjimkou jsou samozřejmě profesionální soubory, jako např. operní sbor, u nichž je naopak tato jednotvárnost repertoáru nutná a žádoucí. Dětské sbory, obzvláště ty pracující pod základními školami, obvykle nebývají nijak specializovány. Odlišná situace nastává v některých národopisných oblastech (např. Chodsko), které mají svůj vlastní folklor a s ním spojené lidové písně, jež jistě tvoří velkou část repertoáru daných souborů. I přesto by zde měl být ponechán prostor pro skladby jiného rázu. Mezi ty patří např. různé lidové písně, starší dětské umělé písně (např.

¹⁵ STAŠEK, Čestmír. *ABC začínajícího sbormistra: Receptář ve čtyřiceti bodech*. Praha: Editio Supraphon, 1981, s. 82.

J. J. Ryba, J. Křička), současné dětské písně (J. Uhlíř a Z. Svěrák), vícehlasé skladby známých českých autorů výše zmíněných (Z. Lukáš, P. Eben) a další.

Pakliže má sbormistr utvořenou celkovou představu repertoáru, může se věnovat výběru jeho dílčích součástí. Nemusí však spoléhat jen na sebe, může do hledání zapojit i samotné zpěváky, čímž zvýší pravděpodobnost pocitu radosti a uspokojení dítěte při zpěvu. Tento „dětský“ výběr však samozřejmě podléhá kontrole pedagoga, jelikož dítě dovede jen stěží odhadnout, zda na píseň dosáhne svými hudebními dovednostmi a zkušenostmi. Jejich posouzení je jen na sbormistrovi, příp. na dalším hlasovém pedagogovi. Ti společně posuzují rozsah skladby, který by v ideálním případě měl být přibližně od c1 do d2, dále intonační a rytmickou obtížnost a v neposlední řadě vhodnost textu. Text písně, tedy její obsah, by měl být dětem vždy blízký a měly by mu rozumět. Jedině tak může sbormistr dosáhnout provedení skladby s radostí a nadšením, což jistě ocení i posluchač. Otázkou zůstává, zda volit také skladby s milostnou tematikou. Většina sbormistrů se shoduje, že i tyto skladby jsou pro děti vhodné, jelikož se s jejich obsahem v každodenním životě běžně setkávají. Mohou nám také pomoci po stránce výchovné, a to v oblasti rozvoje citů, jež jsou základem k vytváření vztahu k sobě samému i k okolí, a s tím souvisejícím schopnostem řešení mezilidských vztahů, navazování přátelství a partnerství atd.

Dalším bodem výběru skladeb je volba mezi jednohlasými a vícehlasými písněmi. I zde je výběr závislý na dovednostech zpěváků, sbormistr by nikdy neměl do repertoáru zařadit vícehlasou skladbu, dokud sbor nemá bezchybně zvládnutý jednohlas. Je pravdou, že dvojhlasé skladby působí bohatěji, obzvláště po harmonické stránce, avšak výsledný efekt provedení skladby spočívá spíše v emocionální působivosti, kterou nepochybně dokonale provedený jednohlas přináší.

Při rozšiřování repertoáru jsou na místě i úvahy o doprovodu. Nejčastěji bývá klavírní a je velmi vhodný u začínajících sborů nebo sborů složených z menších dětí. Postupně je možné přidávat skladby s jiným než klavírním doprovodem (např. doprovod zobcové flétny, houslí), o který se může zpěvák opřít. Teprve pokud zpěváci bez problémů zvládají zpěv s jiným než klavírním (příp. kytarovým), můžeme zařadit skladby a capella.

2.3 Sbormistr

Sbormistr dětského pěveckého sboru by měl být v první řadě vzdělaný v hudebním oboru a být tedy aktivním pěvcem. Další nezbytnou podmínkou pro práci s dětmi je vzdělanost či minimálně víceletá praxe v oboru pedagogiky a psychologie, jelikož úkolem sbormistra není jen hudebně vzdělávat své žáky, ale také je vychovávat.

Tyto dvě podmínky však ještě nezaručují, že bude hudební pedagog dobrým vzorem pro malé zpěváky. Dle Jarmily Vrchotové-Pátové by měla sbormistra zdobit řada vlastností, mezi něž patří hlavně citlivý vztah k dětem, tvůrčí schopnosti, svědomitost, schopnost věnovat pozornost hudebně výchovnému rozvoji všech sboristů. Měl by být schopný chvály, ale i kritiky vůči žákům a v neposlední řadě by měl mít svou práci rád.

„Být pedagogem je především povolání nikoli pouhé zaměstnání. V základě všech vlastností, vědomostí a umění pedagoga musí být láska k člověku. V jejím jmeně je pak laskavý, chápající, taktní, ale i důsledný a přísný.“¹⁶

¹⁶ VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Didaktika zpěvu: pro sólisty, sborové pěvce a budoucí pěvecké pedagogy*. Vyd. 1. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, s. 75.

3 SBORY NA PRVNÍM STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL V KLATOVECH

Okresní město Klatovy umožňuje svým obyvatelům vzdělávání dětí na čtyřech základních školách. Tyto školy nabízejí příchozím žákům různé vzdělávací programy a také velké množství zájmových předmětů a kroužků. Ve všech zmíněných školách je vyučován sborový zpěv, ať už jako zájmový předmět pouze rozšiřující výuku hudební výchovy, či jako klasický kroužek. Sbory zde fungují jak na prvních, tak na druhých stupních škol, dále i např. na zdejším všeobecném gymnáziu. Malí zpěváci tedy mají možnost pokračovat ve zpěvu i ve vyšším věku, případně po přestupu na další stupeň vzdělávání.

Mimo základní školy fungují pěvecké sbory velmi dobře pod hlavičkou Základní umělecké školy Josefa Kličky, Klatovy. Zde si mohou malí zpěváci vyzkoušet přípravný pěvecký sbor Notičky, na něj navazující sbor Pytel Blech, dále výběrový sbor Sedmikrásky a na něj navazující dívčí sbor Fialky. V následujících kapitolách se budeme zabývat konkrétně soubory vedenými při klatovských základních školách se zpěváky navštěvujícími první stupeň těchto škol.

3.1 DPS Berušky

Dětský pěvecký sbor Berušky funguje již devatenáctým rokem pod Základní školou Klatovy, Čapkova ulice. Zpočátku sbor neměl vlastní název. Pojmenován byl až v roce 2000, a to podle černo červených sborových úborů. Sbor zkouší v učebně hudební výchovy této školy, a to jednou týdně po dobu dvou vyučovacích hodin, před vystoupeními však často mívá zkoušky častěji. Dvouhodinové zkoušky má tento sbor jako jediný z daného výběru.

3.1.1 Historie sboru

DPS Berušky byl založen roku 1996 PaedDr. Danou Martínkovou, která na zdejší základní škole působila jako pedagožka prvního stupně a nyní je její ředitelkou. Již v prvním půlroce svého fungování sbor, čítající 28 dětí od první do páté třídy, poprvé vystoupil. Do konce školního roku zvládl ještě dalších šest vystoupení. V následujícím roce se počet zpěváků zvýšil na 39. Nejvýznamnější událostí tohoto roku byla návštěva Českého rozhlasu Plzeň spojená s pěveckým vystoupením.

V příštích několika letech sbor navštěvovalo přibližně 40 žáků, z převážné většiny dívek. Jak uvádí kronika sboru, mnozí zpěváci se mimo sborovou činnost věnovali také sólovému zpěvu a velmi úspěšně tak reprezentovali DPS Berušky na mnoha pěveckých soutěžích.

Sbor vystoupil vždy minimálně na deseti koncertech různého druhu, od vystoupení pro místní seniory, přes charitativní akce, až po koncerty v rámci akcí pořádaných městem Klatovy či různé sborové přehlídky. Sbor také velmi často spolupracoval s jinými klatovskými soubory, např. s DPS Karafiát či SPS Šumavan.

Velmi zajímavým byl rok 2002, kdy se soubor poprvé zúčastnil krajského kola soutěže DPS v Plzni a umístil se zde ve stříbrném pásmu. Zpěváci se také poprvé podívali za hranice České republiky, a to do německého St. Oswaldu v rámci Evropského festivalu duchovní hudby „Šumava – Bayerischen Wald“. Tomuto festivalu zůstal sbor věrný a účastní se ho dodnes. Z důvodu vyšší náročnosti nacvičovaných skladeb se v roce 2002 od Berušek oddělili žáci prvních tříd, ze kterých byl utvořen přípravný sbor s názvem „Prvňáčci“, čítající přibližně 25 zpěváků.

Další školní rok žákům přinesl novinku – nácvik prvního „muzikálu“. Tím byly Příběhy včelích medvídků, jež na motivy příběhů z Večerníčků připravila sbormistryně D. Martínková. Podobné muzikály či hry s písněmi uvádí sbor každoročně, často ve spolupráci s dramatickým souborem Otakárek působícím při stejné základní škole. Nejzajímavějšími z nich byly např. Legenda o svatém Václavu, Hra s jesličkami, Budulínek či Lotrando a Zubejda. Mimo další akce se sbor zúčastnil krajské soutěže DPS v Rokycanech, kde si vyzpíval umístění ve stříbrném pásmu. Tato soutěž se stala tradiční součástí sborového roku. Do roku 2014 se zde Berušky celkem desetkrát umístily ve zlatém pásmu a čtyřikrát získaly titul absolutní vítěz.

Ve školním roce 2004/2005 sbor zahájil tradici nahrávání svých vystoupení a dodnes vydal 9 DVD, na nichž jsou zaznamenány samostatné koncerty i společná vystoupení s dalšími soubory školy. Úroveň sboru se velmi rychle zvyšovala, takže si mohl o rok později dovolit společně s Kolegiem pro duchovní hudbu a orchestrem nastudovat vánoční muzikál Bohdana Mikoláška „Čtyři světla pastýře Šimona“.

V roce 2007 se Berušky zúčastnily jako doprovodný sbor koncertu Jitky Zelenkové v Městském kulturním středisku Klatovy. Podobných akcí proběhlo ještě několik, např. se zpěváky Jankem Ledeckým či Petrem Kolářem.

Pravidelnou součástí sborového života se v průběhu let staly charitativní akce, např. koncerty ke Tříkrálovým sbírkám, benefiční koncert na pomoc lidem postiženým záplavami apod. V rámci města Klatovy sbor pravidelně vystupuje u rozsvěcování vánočního stromu či na vánočních a velikonočních trzích. Každoročně zpívá na přehlídce „My a příroda“. V průběhu let se ve sboru vystřídalo nejen množství zpěváků, ale i hráčů na doprovodné hudební nástroje. Žáci si tak vyzkoušeli zpěv nejen za doprovodu běžného klavíru, ale i kytar, fléten, smyčcových či různých dechových a bicích nástrojů.¹⁷

3.1.2 Organizace práce se sborem

Jak již bylo zmíněno, pěvecký sbor Berušky má, jako jediný ze zmiňovaných, dotaci dvou vyučovacích hodin. Další velkou výhodou shledávám v tom, že sbor disponuje také přípravným oddělením pro prvňáky, tudíž má dostatek času na nácvik, může si dovolit účast na mnoha koncertech v průběhu školního roku a na každý z nich nacvičit nové písně, mnohdy intonačně velmi náročné.

Sborová zkušebna se nachází v domovské škole Berušek a je běžně využívána jako učebna hudební výchovy. Proto je také velmi prostorná, vzdušná a vybavená množstvím různých doprovodných nástrojů, které sbor velmi často využívá.

Nábor nových zpěváků

Na počátku práce s každým dětským souborem je výběr jeho členů. Avšak v případě pěveckých sborů fungujících při základních školách přináší v dnešní době jakákoliv výběrová kritéria problém, o němž jsem byla přesvědčena i sbormistryní Berušek Danou

¹⁷ Všechny uvedené informace byly čerpány z kronik sboru.

Martínkovou. Na klatovských základních školách se sice vzdělává velké množství žáků, avšak mimo sborový zpěv je jim nabízena celá řada zájmových činností, a to nejen na půdě daných škol, ale i např. v domě dětí, různých sportovních centrech či základní umělecké škole. Právě klatovská Základní umělecká škola nabízí konkrétně žákům prvního stupně celkem tři pěvecké sbory různé úrovně a rodiče často pro své ratolesti volí raději tuto „specializovanější“ alternativu. Pak zbývá už jen malé množství zpěváků, kteří mohou navštěvovat soubor při své škole, případně oba. Z tohoto vyplývá, že jakýkoliv výběr do sborů základních škol v podstatě není možný, a jak potvrzuje zmíněná sbormistryně, jsou přijímáni všichni žáci, kteří projeví zájem o zpěv, nezávisle na kvalitě jejich zpěvu. V průběhu roku pak probíhá náhodné přezkoušení nově přichozích, avšak hlavně z důvodů rozdělení do příslušného hlasu.

K tomuto tématu ještě sbormistryně dodává, že s mladým dětským hlasem se dá velmi dobře pracovat, tudíž i z „nezpěváků“ se postupem času dají vycvičit kvalitní zpěváci, kteří se lehce zapojí do zpívajícího kolektivu a přináší tím radost nejen sobě, okolí, ale hlavně samotnému pedagogovi, který úspěšně splnil své poslání. A jak je vidět ze stručného nástinu historie daného sboru, konkrétně např. z výsledků na soutěžích, sbormistryně Martínková toto poslání plní velmi dobře.

Výběr skladeb

Skladby jsou vybírány výhradně samotnou sbormistryní, a to s ohledem na období školního roku, ve kterém budou nacvičovány. Například na počátku roku sbormistryně volí vždy spíše skladby jednohlasé a intonačně méně náročné, jelikož do sboru vždy přichází množství nových zpěváků, z nichž ne všichni mají zkušenosti z přípravného sboru, který je zde určen pouze žákům prvních tříd. Dalším výběrovým kritériem, a zcela určitě velmi významným, je program, pro který jsou skladby nacvičovány. Jelikož si sbormistryně připravuje dlouhodobější pracovní plány souboru, do nichž jsou zapracovány skladby pro předem známá vystoupení i tematické písně např. vánoční či se zaměřením na jednotlivá roční období, není pak třeba zdlouhavě hledat nové písničky před každou zkouškou, což přináší dostatek času pro zaměření se na detaily, jež budou procvičovány při dané zkoušce.

Hlasová výchova

O výuku hlasové výchovy a o výchovu k hlasové hygieně se ve sboru Berušky stará sama sbormistryně. Nevyhrazuje pro ni však žádné zvláštní hodiny ani části hodin, všechny

prvky hlasové výchovy zařazuje přímo do nacvičovaných skladeb, a to v rozsahu momentálně potřebném – nezachází příliš do detailu věci, problémové jevy nacvičuje vždy na konkrétních příkladech.

Tento přístup sice zcela nespĺňuje doporučované postupy, avšak i po krátkém poslechu sboru lze usuzovat, že funguje velmi dobře, a splňuje tak svůj účel, jímž je přiblížit teorii zpěvu a hlasové výchovy malým zpěvákům nenásilně, prakticky a hlavně s vidinou využitelnosti při další práci.

Jak uvádí většina dostupných příruček zpěvu, součástí hlasové výchovy je mimo jiné velmi důležité rozezpívání před každým pěveckým výkonem. I já sama jsem o tomto tvrzení přesvědčená, a to díky zkušenostem z postu sboristky i studentky zpěvu na místní základní umělecké škole. Proto mě velmi překvapil fakt, že zkušená sbormistryně Martínková rozezpívání zcela vynechává.

3.1.3 Průběh zkoušek sboru

Organizačně je každá zkouška velmi dobře zajištěna a dopředu naplánována. V úvodu je několik minut věnováno motivaci v podobě náhledu do budoucna, seznámení s plánovanou činností, zdůvodnění nácvičku daných skladeb. Poté žáci opakují a vzájemně si kontrolují správné pěvecké držení těla.

Úvodní část plynule přechází v opakování dvou až tří známých, velmi jednoduchých a dětmi oblíbených písní, které mají částečně zástupnou funkci za rozezpívání, jež je zcela vynecháno. Ani žádné další složce hlasové výchovy zde není věnován prostor. Neznamena to však, že by byla zcela vypuštěna. Sbormistryně zařazuje jednotlivé konkrétní připomínky a doporučení přímo ve chvílích, kdy jsou potřebné, tedy v průběhu skladeb.

Od tohoto „rozezpívání“ se přechází k dalším skladbám, které již žáci znají, ale je třeba je zopakovat. Každé z nich předchází rozprava o obsahu písně, děti zkouší vyjádřit výraz ukazující náladu písně a jsou zopakovány problémové části textu. V tomto okamžiku přichází na řadu hlasově výchovná chvílka, kdy sbormistryně upozorňuje na možné nedostatky v oblasti artikulace. Posléze jsou dané skladby zopakovány, případně může být přidán doprovod, ať už rytmický či např. taneční, v závislosti na dané skladbě a účelu jejího nácvičku.

V následující části hodiny se zpěváci věnují obvykle nácvičce nové skladby, obvykle to bývá jedna až dvě - dle potřeby. Sboristé zde nedostávají žádné noty ani texty, všechny skladby se tedy učí z paměti. Při každém novém nácvičce je tedy postupováno metodou počáteční analýzy ve smyslu rozkladu na část artikulační, rytmickou a intonační. Žáci se nejprve pamětně naučí text písně (při prvním nácvičce pouze jednu sloku a refrén, v následujících hodinách přidávají další sloky), poté cvičí rytmus formou vytleskávání nebo vyřukání a na závěr samotnou melodii, a to na zpěvnou slabiku la (na). V další fázi skládají tyto jednotlivé složky dohromady, prozatím bez jakýchkoliv detailů, dynamiky apod.

Z důvodu prevence psychické i hlasové únavy dětí přichází dále na řadu přestávka, ve které jsou dořešeny další organizační záležitosti, jako např. zaznamenání docházky. Po krátké pauze zkouška pokračuje, ne však opakováním nově nacvičeného. Zařazeny jsou další, již známé písně, u kterých sbor docvičuje výraz, dynamiku a další detaily. Také je zde prostor pro vícehlasé skladby a kánony. Pro tyto účely je sbor rozdělen do hlasových skupin, které jsou utvořeny vždy na počátku školního roku po zkušenosti z roku předešlého, v případě nových sboristů je voleno individuální přezkoušení každého z nich. Konkrétní nácvičce je zde vcelku specifický – žáci nesedí/stojí v klasickém postavení, ale utvářejí kroužky jednotlivých hlasů tak, aby na sebe všichni viděli a mohli se poslouchat. Každý z hlasů se nachází v jiné části učebny a ve chvíli, kdy zvládnou vícehlas v tomto postavení, vracejí se na svá původní místa, která jsou uzpůsobena tak, aby měl každý zkušený zpěvák vedle sebe méně zkušeného a mohl mu zpívat „do ucha“.

V poslední části zkoušky se sbor dle momentálních možností vrací k novým skladbám, které jen v rychlosti zopakují a dále se věnuje zpěvu dvou až tří dětmi oblíbených písní, jak žáci říkají: „na rozloučenou“. Na závěr sbormistryně krátce shrne a zhodnotí průběh zkoušky.

3.1.4 Práce s písní

V následující kapitole ukáží na konkrétní skladbě, jež je momentálně součástí repertoáru pěveckého sboru Berušky, jak je prováděn nácvičce. V tomto případě se jedná o slovenskou lidovou píseň *Ej, padá, padá rosička*¹⁸. Sboristé již byli na předešlé zkoušce rámcově

¹⁸ Viz příloha 1.

seznámení s textem, melodií a rytmem, pokračují tedy opakováním, opravováním chyb a doplňováním detailů, a to následujícím způsobem:

Nejprve je přistoupeno k zopakování již poznaných částí, a jelikož sbor nacvičuje pomocí metody rozložení skladby na jednotlivé složky, opakuje se první z nich, tedy text, po němž je skladba přezpívána za doprovodem klavíru. V této chvíli přichází na řadu vyjádření nálady skladby, na niž sbormistryně velmi dbá, jedná se totiž o jednohlasou skladbu, u které je potřeba lpět na detailech přidávajících celkovému výkonu na efektivitě. Po krátké debatě se tedy žáci shodnou na spíše posmutnělém výrazu, umocněném mírným tempem skladby.

Dále se postupuje k detailům, obzvláště pak intonaci, rytmu a artikulaci. Skladba je tedy přezpívána bez doprovodu klavíru a poté rozdělena na části, z nichž každé se bude sbor věnovat samostatně.

První část přináší problematický úsek, a to v rámci artikulace, přesněji tedy potíže nastávají ve druhém taktu, ve slově rosička, kdy žáci nedostatečně zdůrazňují počáteční souhlásku „r“. Opakovaně je tedy zpíván tento takt s důrazem na slabiku „ro“, vyžadována je sice údernost, ale zároveň krátkost hlásky „r“ tak, aby zněla, ale nedrnčela.

Ukázka 6 - Úryvek písně Ej, padá, padá rosička

Ej, pa-dá, pa - dá ro - si - čka, spa - ly by mo - je

Zdroj: notový archiv sbormistryně.

Někteří žáci také mají intonační potíže ve stejném taktu, konkrétně se sestupnou kvartou. Ta je nacvičována pomocí známého nápěvku písně Černé oči, jděte spát. Tato metoda je v podstatě shodná s nápěvkovou metodou Ladislava Daniela, avšak sbormistryně používá pro některé stupně jiné písně tak, aby je žáci dobře znali. Stejný problém samozřejmě nastane při návratu na počáteční tón. I v tomto případě je použita melodie skladby Černé oči, jděte spát, ve které je tento nápěv hned na začátku fráze, kde dle vyjádření sbormistryně, zpravidla intonační potíže nebývají, zatímco konec fráze je složitější a často pod tónem.

Ve třetím taktu je chybováno ve výslovnosti slabiky „mo“, která je navíc na vysokém tónu. Procvičuje se tedy dlouhé „mó“ tak, aby měli žáci co nejvíce otevřená ústa. Při tomto nácviku se dle mého názoru sbor setkává s absencí hlasových cvičení pro

rozezpívání, která mohou žáky naučit správné artikulaci samohlásek, problematické obzvláště na vysokých tónech.

Výslovnost samohlásky „o“ je řešena ještě několikrát, a to ve čtvrtém, sedmém a osmém taktu, přesněji ve slovech očička, ony a oboje. Sboristé neoddělují samohlásku na začátku slova od předchozího slova, tj. nevyslovují s rázem, což vede ke zhoršení kvality výpovědní hodnoty textu písně. Proto se na tato místa sbormistryně zaměřuje a upozorňuje na nutnost oddělit uvedená slova.

Pro přechod z posledního taktu na repetici v taktu pátém sbormistryně využívá tonální písňové metody Ladislava Daniela, konkrétně opěrné písně pro pátý stupeň „To je zlaté posvícení“.

Ukázka 7 - Úryvek písně Ej, padá, padá rosička

The image shows a musical score for the song 'Ej, padá, padá rosička'. It consists of two staves of music in G major (one sharp). The first staff starts at measure 4 and ends at measure 6. The second staff starts at measure 7 and ends at measure 8. Chord markings are placed above the notes: D and G above the first two notes of the first staff; mf Emi above the first note of the second staff; H7 and Emi above the last two notes of the second staff. The lyrics are written below the notes: 'o - či - čka. Spa - ly by mo - je, spa - ly by aj tvo - je, spa - ly by o - ny o - bo - je.'

Zdroj: notový archiv sbormistryně.

Poslední dvě části nácviku skladby jsou věnovány frázování a dynamice. Sborové nádechy jsou ustanoveny vždy po dvou odzpívávaných taktech, tedy tak, aby vždy byla ukončena daná fráze. Dynamika se neodlišuje od notového zápisu, nevyžaduje ani zvláštní nácvik, pravděpodobně díky zkušenostem sboristů a dobrému dirigentskému vedení.

Po první návštěvě na zkoušce Berušek jsem pociťovala jisté rozpaky plynoucí z nesouladu mezi informacemi zjištěnými studiem odborné literatury a zdejším praktickým provedením, avšak po pochopení vlastního systému práce, jenž je podpořen mnohaletými zkušenostmi sbormistryně, jsem došla k názoru, že daleko důležitější než výuka podle příruček je schopnost dobře si zorganizovat práci, zaměřit se na potřeby dítěte a věnovat sboru víc než jen hodinu či dvě týdně. Odměnou za kvalitně odvedenou práci pak nejsou pro paní Martínkovou jen diplomy a vyznamenání, ale hlavně nadšení jejích zpěváků, které z nich na zkouškách i vystoupeních vyzařuje.

3.2 DPS Zvoneček

Dětský pěvecký sbor Zvoneček funguje při Masarykově základní škole Klatovy pod vedením sbormistryně Mgr. Věry Žižkové. Sbor v letošním roce navštěvuje 24 žáků od prvních do pátých tříd.

3.2.1 Historie sboru

Pěvecký sbor Zvoneček byl na ZŠ Masarykova založen roku 1999 pod vedením Mgr. Marcely Fíkové. Po přibližně deseti letech fungování sbormistrovské žezlo převzala nynější sbormistryně Žižková, která se pro mne stala jediným zdrojem informací, jelikož o fungování sboru nebyly, bohužel, nikdy vedeny žádné písemné záznamy a není tomu tak ani dnes.

V několika posledních letech se sbor pravidelně účastní školních akcí, jako je např. každoroční akademie organizovaná na konci školního roku, dále pak vystupuje na akcích pořádaných městem Klatovy (např. zpívání na náměstí při různých svátečních příležitostech) a na přehlídce dětských pěveckých sborů v kulturním domě v Klatovech. Dvakrát se také sboru podařilo vyjet do sousedního Německa, kde navštívil partnerské město Bischofsmais.

3.2.2 Organizace práce se sborem

Pěvecký sbor Zvoneček zkouší v učebně hudební výchovy ZŠ Masarykova, a to jednu vyučovací hodinu v týdnu. V nynějším roce nastalo dle slov sbormistryně několik zásadních změn. Zatímco v předchozích letech navštěvovalo sbor v průměru 40 dětí, letos je to pouze 24. Z tohoto důvodu musela být dočasně pozměněna organizace práce ve sboru. Původní systém rozděloval děti na dvě skupiny, a to dle věku na žáky prvního až třetího ročníku a na žáky čtvrtého a pátého ročníku. Tyto skupiny pracovaly na samostatných zkouškách a jednou za tři měsíce se scházely na společné zkoušce, kde trénovaly už pouze sezpívání. Bohužel, vzhledem ke snižujícímu se počtu sboristů, musela dát sbormistryně v letošním školním roce přednost zkouškám neděleným, což je samozřejmě velmi nevýhodné.

Klasický přípravný sbor zde nikdy nefungoval, avšak sbormistryně se této možnosti do budoucna nijak nebrání, obzvláště za předpokladu, že se počty zájemců o pěvecký sbor nebudou nijak výrazně zvyšovat a nebude tedy možné navrátit se k předchozímu systému.

Nábor nových zpěváků

Nábor nových sboristů do souboru Zvoneček probíhá velmi zajímavým a jistě ne zcela běžným způsobem. Základní škola Masarykova každoročně pořádá před koncem roku vlastní školní akademii, které se mimo jiné účastní školní pěvecké sbory Zvoneček a sbor Sněžanky a machři působící zde při druhém stupni. Toto vystoupení je pro sbor jakousi reklamou, pozváním či nabídkou pro ostatní žáky, jež mají možnost navštívit několik posledních zkoušek sboru. Prázdniny pak přinášejí dostatek času na rozmyšlení, zda daný zpěvák chce ve sborovém zpěvu pokračovat, či ne. Do nového školního roku pak již nastupuje podpořen předchozí zkušeností.

Nejsou zde prováděna žádná přezkoušení na začátku ani v průběhu školního roku, jako je tomu např. u DPS Berušky. Sbormistryně nechává rozhodování o pokračování ve sboru výhradně na zpěvácích, dle jejích slov jsou žáci sami po určité době schopni uvědomit si, zda je pro ně tato aktivita vhodná a zda jsou schopni ji zvládat či ne. Velkou roli v tomto rozhodování samozřejmě také hraje celý kolektiv.

Výběr skladeb

Sbormistryně Žižková vybírá skladby pro svůj sbor sama, podle několika vlastních kritérií. Prvotně se zaměřuje na tematiku daných písní, repertoár totiž vždy obsahuje několik tematických celků, z nichž každý je připraven pro samostatné vystoupení. Jako konkrétní příklad můžu např. uvést celek vánočních písní nacvičovaný samozřejmě za účelem uvedení na jednom z adventních koncertů města Klatovy. Momentálně nacvičovaným celkem je soubor skladeb o zvířatech, připravovaný pro zmíněnou školní akademii.

Dalším z kritérií je kvalita a vhodnost textu, proto sbormistryně velmi ráda volí texty např. od Jiřího Žáčka, které jsou dané věkové kategorii dětí velmi blízké. Z autorů jsou nejoblíbenějšími Zbyněk Císař, Inka Rybářová a autorská dvojice Uhlíř, Svěrák. Překvapením pro mě byl fakt, že lidové písně jsou zařazovány jen zřídka, pouze jsou-li upotřebeny pro určité vystoupení, což je dle mého názoru škoda. Žáci v tomto věku již mnoho lidových písní znají a lze jich využít např. k nácvičce nových pěveckých dovedností, trénování výrazu apod.

V neposlední řadě je důležitou součástí výběru nálada a míra zábavnosti skladby, sbormistryně se vždy tedy snaží volit tak, aby se žáci při zpěvu v žádném případě nenučili. V tomto ohledu je pak zcela vyhovující výše zmíněný výběr autorů, kteří tvoří skladby splňující všechny zmíněné podmínky.

Hlasová výchova

Pro sbormistryni pěveckého sboru Zvoneček je nedílnou součástí výuky sborového zpěvu také hlasová výchova se všemi jejími součástmi. Z důvodu nevelké časové dotace, která je pro sbor ve výuce školy určena, není možné věnovat hlasové výchově samostatné hodiny, proto je zařazena alespoň částečně do každé zkoušky sboru.

Vždy jsou zařazována rozezpívání, a to vzestupná v rozsahu pěti až šesti tónů, dále pak různá dechová a rytmická cvičení, založená hlavně na vytleskávání a rytmickém vyslovování. Další součástí hlasové výchovy tohoto sboru je samozřejmě i výcvik ke správnému měkkému nasazení zpěvního tónu. Ten je veden velmi zábavnou formou založenou na různých hrách, např. napodobování zvuků zvířat, šepotem apod. Intonační a artikulační dovednosti žáci trénují v průběhu zkoušek přímo na konkrétních skladbách.

3.2.3 Průběh zkoušek sboru

Jak již bylo zmíněno, každá zkouška začíná rozezpíváním a cvičeními dechovými a rytmickými. Nejedná se o žádná zdlouhavá cvičení zabírající velkou část hodiny, jsou spíše kratší, avšak detailní s cílem perfektně zpěváky připravit na nadcházející pěveckou činnost. Rozezpívání je prováděno v tóninách H dur – A dur, vždy maximálně v rozsahu pěti až šesti tónů. Je vedeno zcela běžným způsobem, počínaje slabikami ma, na, ja v rozloženém kvintakordu vzestupně i sestupně, dále přes slabiky no, mo, a další v různých melodických obměnách známých lidových písní (např. Sedí liška pod dubem), až ke dvojicím slabik zpívaných na další podobné melodie (např. „mi-ne, vi-ne, vi-ry atd.).

Spolu s dechovým cvičením je upozorněno i na správné zpěvní držení těla. Svůj dech se učí žáci kontrolovat převážně pomocí her, např. udržení útržku lehkého papíru dechem na zdi apod. Rytmická cvičení se v této části zkoušky objevují pouze občasně,

většinou jsou zařazování spíš později, podle aktuální potřeby vzhledem k nacvičovaným skladbám.

V další části hodiny je čas věnován několika písním ze souboru osmi až deseti známých skladeb, které se zde opakují vždy po dobu tří až čtyř měsíců a poté jsou nahrazeny jinými, jež si zpěváci již dostatečně upevnili. Tyto skladby bývají intonačně i rytmicky méně náročné, nejčastěji jednohlasé, případně v kánonu.

Přibližně v polovině hodiny přichází čas pro nácvik nové skladby. Ten je obvykle započat motivačním rozhovorem a výkladem případných méně srozumitelných částí textu. Následně jsou děti rozděleny do skupin na starší a mladší, přičemž starší část vždy dostane text písně (pouze text bez not), který pak předřikává mladšímu žákovi s cílem oboustranného zapamatování. Tato kooperační metoda je podle zkušeností sbormistryně daleko efektivnější než hromadné opakování textu. Následně je opakovaně nacvičován rytmus metodou vytleskávání. Předposlední částí nácviku nové skladby je samotný nápěv, tedy melodie skladby. Sbornistryně vždy rovnou i s textem předzpívá danou část skladby (obvykle je logicky rozdělena na části po několika taktech), kterou poté sboristé opakují. Pokud se zde objeví rytmické nepřesnosti, nevrací se sbor nazpět k vytleskávání, ale odřikává text v daném rytmu. Na závěr je samozřejmě celá píseň složena dohromady a několikrát přezpívána, ovšem vždy pouze jedna sloka a refrén.

Následujících několik minut je vždy oddechových, ať už jsou vyplněny zpěvem známých písní, dětmi oblíbených, tak například jen společnou konverzací. V samotném závěru se zpěváci navrací k nově nacvičované skladbě a vzhledem k aktuálnímu duševnímu a fyzickému stavu mohou jen doplnit další sloku skladby, či se zaměřit na detaily, jako jsou výraz, dynamika či případné vícehlasy.

3.2.4 Práce s písní

Pěvecký sbor Zvoneček v současné době nacvičuje pásmo skladeb o zvířatech, které bude uvedeno na školní akademii na konci školního roku 2014/2015. Toto pásmo obsahuje mnoho skladeb různých autorů, např. Z. Jandové, P. Kočího či M. Růžičkové. Jednou z nejzajímavějších skladeb je dle mého názoru píseň Tygři¹⁹ autorky Evy Jenčkové, proto jsem ji vybrala pro konkrétní ukázkou nácviku.

¹⁹ Viz příloha 2.

Skladba je rytmicky poměrně náročná, jedná se o formu ABCB, tedy dvě různé sloky oddělené a zakončené jedním refrémem, což alespoň částečně usnadňuje intonační nácvik. Cílem prvního seznámení se skladbou je získat a zapamatovat si přibližnou informaci o textu, melodii a rytmu, a to způsobem, který je popisován v předchozí kapitole. Jakmile se sboristé setkají s touto písní podruhé, zaměřují se prvotně na dopilování rytmické složky, nejprve vytleskáváním, poté opakovaným rytmickým recitováním textu po částech, přičemž největší prostor je vyhrazen pro takty s tečkovaným rytmem, obzvláště obtížný je pak první takt refrénu a první takt druhé sloky. Rytmus této skladby samozřejmě není možné zvládnout během dvou zkoušek, proto jeho nácvik pokračuje i v následujících hodinách.

Ukázka 8 - Úryvek písně Tygři

Vesele

1. Ty-gři ma-jí, jak je zná-mo, den-ni o-blek za py-
 8 ža-mo. A py-ža-mo za o-blek, kdo-pak by to do nich
 12 1. řek? řek? 2. Drá-py ta-sí, zu-by ce-ní,
 16 my-slí si, že nad ně ne-ní. Jde z nich hrů-za ve-li-

Zdroj: notový archiv sbormistryně.

Tato skladba představuje pro malé sboristy také řadu záludností v oblasti intonační. Jedná se hlavně o sestupnou kvintu v prvním taktu, vzestupnou kvartu na přechodu první sloky a refrénu, tedy takty čtyři a pět, sestupnou kvartu mezi taktem šest a sedm a sestupnou kvintu na přechodu taktů deset a jedenáct. Ač by se to v tomto případě velmi hodilo, sbormistryně nepoužívá Danielovu metodu opěrných písní, volí pouze postup opakovaného zpívání daného intervalu vedoucího k zapamatování, samozřejmě po předzpívání

pedagogem. Jedná se tedy o metodu imitační²⁰, která samozřejmě také vede k postupnému zvládnutí melodie skladby. Artikulační nedostatky se zde vyskytují minimálně, sbormistryně tedy jen upozorňuje na takt tři, tedy výslovnost zdvojené hlásky „n“ ve slově denní – „dení“

Vzhledem k náročnosti písně jsou další detaily odloženy na následující zkoušku, kdy se nejprve opět zopakuje rytmus a melodie. Až posléze sbormistryně přistupuje k výrazu písně, která je zcela zřejmě veselá a působí tak i na děti. Dynamika není příliš zdůrazňována, sboristé jsou navyklí přizpůsobit se dirigentskému gestu.

Dětský pěvecký sbor Zvoneček pracuje zčásti odlišným způsobem než předchozí DPS Berušky. Víceméně shodným je postup při nácviu nových skladeb, naopak např. hlasová výchova je zde vedena zcela jinak. Sbory se liší i složením repertoáru, což samozřejmě odpovídá i zaměření navštěvovaných vystoupení. Sbornistryně Žižková se ke svému úkolu staví velmi pečlivě a dbá na detaily, avšak na prvním místě jsou pro ni hlavně vztahy v kolektivu, nálada a chuť do zpěvu.

3.3 DPS Kvítek

Dětský pěvecký sbor Kvítek působí na prvním stupni Základní školy Klatovy, Plánická ulice. Vedení zajišťuje Mgr. Irena Honzíková, která na této škole pracuje jako pedagožka prvního stupně.

3.3.1 Historie sboru

Ačkoliv na druhém stupni školy po dlouhá léta působil pod vedením Drahomíry Hostýnkové a posléze Mgr. Růženy Krůsové vyhlášený sbor, o němž je známo mnoho faktů, o sboru prvního stupně se mi nepodařilo získat mnoho dat, čerpat bylo totiž možné pouze z ústních informací od místních učitelů či z písemných pramenů v podobě výročních zpráv a souboru jmen všech zaměstnanců vydanému k výročí 150 let školy.

Dozvěděla jsem se tedy, že sbor pod názvem Kvítek fungoval několik let pod vedením Mgr. Marcely Fíkové, jež zakládala také sbor při ZŠ Masarykova. Na Základní škole Klatovy, Plánická ul. nastoupila jako pedagogická pracovnice ve školním roce

²⁰ SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 68 s. ISBN 80-244-0972-0.

1974/75²¹, je tedy velmi pravděpodobné, že založení sboru se bude datovat přibližně do počátku let osmdesátých. Takto mohl fungovat až do druhé poloviny let devadesátých, kdy Mgr. Fíková zakládá sbor na jiné škole.

Posléze se ve vedení sboru vystřídal několik pedagogů hudební výchovy, prvního stupně i jiných předmětů, kteří byli jakkoliv propojeni s hudbou (např. Mgr. Stanislava Hubená, členka SPS Šumavan), avšak vždy jen na krátké období, což sboru nijak neprospělo, pomalu ubývalo členů i vystoupení, až byla nakonec jeho činnost přerušena.

Obnovit se ji znovu pokusila až před pěti lety Mgr. Honzíková. Nejprve se jednalo jen o kroužek sborového zpívání, který nikde nevystupoval, avšak díky nadšení dětí i sbormistryně bylo možné začít opravdovou sborovou činností, do které samozřejmě patří i pravidelná vystoupení. V současnosti tedy sbor vystupuje velmi často na akcích školy i města, adventních koncertech, účastní se každoroční přehlídky sborů v Klatovech a organizuje koncerty pro rodiče a spolužáky. V letošním roce se také oficiálně představil pod staronovým názvem Kvítek ZŠ Plánická.

3.3.2 Organizace práce se sborem

Pěvecký sbor Kvítek se schází jedenkrát týdně na hodinových zkouškách. V letošním roce jej navštěvuje 28 členů, z nichž velkou část tvoří prvňáčci. Přípravné oddělení sboru zde není, všichni žáci se scházejí společně. Zajímavostí je, že sbormistryně si určila hraniční počet sboristů pro vystoupení, pokud se tedy nesejde více než 20 dětí, vystoupení je vždy zrušeno. Tento krok se mi zdá poněkud zvláštní, hlavně jedná-li se o akci zaštiťovanou organizátorem jiným než je škola. Avšak na druhou stranu je nutno uznat, že kvalita vystoupení se sborem složeným jen z části zpěváků a ještě např. těch mladších, méně zkušených, nemusí být nikterak vysoká oproti obvyklému standardu.

Všichni sboristé, nezávisle na věku, zpívají z not, které si nosí domů z důvodu případného nácviku s rodiči. Starším žáci se tak nenásilným způsobem naučí novým znalostem v podobě notopisu, mladším jsou noty předkládány hlavně z důvodu nácviku dovednosti sledovat melodii a rytmus písně.

²¹ Uvedeno v souboru o zaměstnancích vydanému k 150. výročí školy

In 150. výročí školy: Zaměstnanci za posledních 50 let. *Základní škola Klatovy, Plánická ulice* [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: http://www.zsplanicka.klatovynet.cz/ostatni_slozky/oslavy150/zamestnanci_50.pdf

Jedna z organizačních záležitostí jevících se mi velmi nešťastnou je vnitřní rozmístění učebny, která má neobvykle úzký a dlouhý tvar. To by samozřejmě nevadilo tolik jako fakt, že sbormistr sedící u klavíru musí být otočen téměř zády ke sboristům, což samozřejmě značně ubírá na efektivitě práce, obzvlášť u dětí mladšího školního věku, pro které je stálý dohled velmi potřebný.

Nábor nových zpěváků

Stejně tak, jako u pěveckého sboru Berušky, ani zde neprobíhají žádné přijímací zkoušky do sboru. Sbormistryně však dělá sama nábor zpěváků založený na vystoupení se speciálním programem připraveným pro možné budoucí sboristy a dále na opakovaných návštěvách jednotlivých tříd, při kterých s nabídkou účasti sbormistryni pomáhají samotní zpěváci.

Tento postup se jeví vcelku kostrbatým a nepraktickým, avšak má své opodstatnění související s umístěním dané školy. ZŠ Plánická totiž sídlí v jedné budově společně se základní uměleckou školou, tudíž se setkávají v jedné budově čtyři různé dětské sbory. Rodiče pak obvykle volí raději uměleckou školu, kde se jejich dětem věnují specializovaní pedagogové, a na sbor při základní škole tak zbývá velmi málo možných zpěváků.

Výběr repertoáru

Inspirací pro výběr skladeb jsou pro sbormistryni Honzíkovicou především pohádky, pohádkové filmy a filmové muzikály pro děti, například *At' žijí duchové* z autorského pera dvojice Svěrák, Uhlíř. Tento repertoár je pro žáky nezvyklý, v hodinách hudební výchovy na základní škole se k němu dostanou jen zřídka, proto v nich také vzbuzuje velké nadšení.

Zmíněná autorská dvojice hraje tedy v notovém materiálu prim, často jsou ale také využívány různě upravené písně známých českých autorů, v současné době například sbor nacvičuje skladbu „Barevný svět“ od folkové skupiny Nezmafi. Skladby jsou v převážné většině nacvičovány v jednohlase, krom kánonu nebývá prozatím vícehlasý zpěv zařazen, a to hlavně z důvodu nízké úrovně hudebních zkušeností sboristů.

Lidové písně jsou do repertoáru také zařazovány, avšak v menší míře. Převážně jsou zpívány písně již známé, ať už z domova či z hodin hudební výchovy, které slouží spíše než k prezentaci na koncertech k rozezpívání, rozvíjení rytmického cítění atd.

Hlasová výchova

Při zkouškách pěveckého sboru Kvítek je brán zřetel i na prvky hlasové výchovy, avšak v nepřilíš velkém rozsahu. Zpočátku každé zkoušky je kontrolováno správné pěvecké držení těla a s ním související dýchání, občas jsou zařazena cvičení jako foukání imaginárního pířka z dlaně, foukání brčkem a další. Dále jsou zařazována rozezpívání, o kterých se zmíním v následující kapitole.

Žádné další složky hlasové výchovy zde nejsou zastoupeny, samozřejmě dle potřeby sbormistryně opraví nesprávnou výslovnost v rámci skladby, avšak nadále se problematice artikulace nevěnuje.

3.3.3 Průběh zkoušek sboru

Začátek každé zkoušky provází organizační záležitosti, sbormistryně doplňuje docházku, rozdává noty apod. Tyto aktivity plynule přecházejí k úvodnímu motivačnímu rozhovoru, zpravidla ne delšímu než pět minut.

Dále se žáci rozezpívávají. U této části bych se ráda zastavila. Jako první hlasové cvičení je totiž volen zpěv celé stupnice na různé slabiky (ma, la, ja), a to pouze zdola nahoru od bílých kláves. Počáteční je stupnice C dur a dále oproti obvyklému půltónovému zvýšení přichází celotónové zvýšení. Dle prostudovaných metodických doporučení je však zpočátku vhodné rozezpívání shora dolů, a to vždy méně tónové, tedy např. dvou až tří tónové. Celé stupnice lze zařadit, avšak za předpokladu, že je dětský hlas již dostatečně zralý a zkušený pro tuto činnost, což u žáků prvního stupně nepřipadá v úvahu.²² Dle mého názoru je takovéto rozezpívání samoučelné, bez jakéhokoliv konkrétního cíle. Pokud už je z nějakého důvodu nutné používat takto složité cvičení, zaměřila bych se tedy alespoň na správnost jeho provedení, která mi u tohoto sboru také chyběla.

Druhé hlasové cvičení sestává z rozloženého akordu, stejně jako první na slabiku „ja“ či „na“, zdola nahoru. Na závěr byly deklamovány různé texty s použitím pouze jednoho tónu. Právě toto cvičení shledávám jako jediné vhodným a v rámci získávání nových pěveckých dovedností užitečným.

²² OBEŠLOVÁ, Miluše. *Hlasová výchova 6-9letých dětí na základní škole*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 149 s. ISBN 80-704-1439-1.

Následující část zkoušky je věnována opakování známých skladeb, obvykle dvou až tří. Před každou ze skladeb je rámcově zopakován text, následně se diskutuje o výrazových možnostech písně.

Poté sbor přechází ke skladbě nové, obvykle jsou představeny jedna až dvě nové písně za měsíc. Návčik probíhá podobnou formou jako u ostatních zmiňovaných sborů, tedy nejprve přeřikáním a zapamatováním samotného textu s následným vložením do melodie. Oproti ostatním sborům je zde vynechán samostatný návčik rytmické složky, a proto je vždy píseň zpočátku trénována ve velmi mírném tempu, často i bez doprovodu klavíru. Právě zpěv bez doprovodného nástroje je sbormistryní používaný často, cílem je seznámení sboristů s dirigentským gestem. Otázkou však zůstává, do jaké míry je vhodné představovat žákům dirigentské gesto v rámci návčiku nové písně, který sám o sobě přináší mnoho neznámých a často problematických okamžiků. Odpověď však musí uvážit sám pedagog či sbormistr, jenž nejlépe zná své žáky/zpěváky a míru jejich dovedností.

Pro uvolnění dětí a zpestření návčiku zapojuje sbormistryně Honzíková po první polovině zkoušky vždy alespoň dvě písně doprovázené pohybovou činností, nejčastěji tancem. Žáci tak mají možnost využít i svých rytmických dovedností, případně je rozšířit (např. tanec doplněný rytmickým vytleskáváním, dupáním atd.).

V závislosti na aktuálním psychickém a fyzickém stavu zpěváků bývá do programu zkoušek zařazeno opakování nových skladeb, s důrazem na problematická místa. Vzhledem k časovým možnostem mohou být docvičeny další sloky písně, ve kterých často bývá využito sólistů.

Před závěrečným zhodnocením proběhlé sborové zkoušky dostanou děti možnost vybrat své nejoblíbenější skladby, zpravidla zbývá čas na dvě až tři takové písně. Ty jsou pouze přezpívány, bez ohledu na provedení tedy podle slov sbormistryně „jen tak pro radost“.

3.3.4 Práce s písní

Pěvecký sbor Kvítek v současné době pro svá vystoupení připravuje mimo jiné píseň Pavla Nováka²³ Japonská myš polka²⁴, která sboristy nadchla jednak velmi líbivou melodií, ale

²³ Pavel Novák (1944 – 2009) – český zpěvák, hudebník, skladatel a spisovatel, od 60. vystupoval s mnoha rockovými skupinami, má zásluhy na prosazení českého jazyka do populární hudby (písní převzatých od zahraničních interpretů). In Pavel Novák (zpěvák). *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Pavel_Nov%C3%A1k_%28zp%C4%9Bv%C3%A1k%29

²⁴ Viz příloha č 3.

také zajímavým, až úsměvným textem. Ten je také ústředním prvkem celého nácviku skladby. Jedná se hlavně o refrén, ve kterém se neustále opakuje ostrá sykavka „š“ Je tedy nutné přistoupit k artikulačnímu cvičení, jímž je opakovaná recitace refrénu:

„Malé myši mitsubishi myši kaši koušou, staré myši na semiši cvičí myši show“.

Sbormistryně dbá na to, aby tato problematická hláska byla vyslovena velmi krátce, přesto však důrazně.

Dále je skladba cvičena metodou imitační²⁵, tedy nápodobou učitelova zpěvu. Intonačně problematická místa se několikrát opakují, dokud je alespoň část žáků nezvládne. Jedná se o přechod taktů 18 a 19, 29 a 30, 31 a 32, 32 a 33. V následujících čtyřech taktech se melodie opakuje.

Ukázka 9 - Úryvek písně Japonská myši polka

The image shows a musical score for 'Japonská myši polka' in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of three staves of music. The lyrics are written below the notes, and guitar chords are indicated above the notes. The first staff starts at measure 10 and ends at measure 19. The second staff starts at measure 20 and ends at measure 29. The third staff starts at measure 30 and ends at measure 33. The lyrics are: hromadnou slezinu radily se radily o velikem planu postavit si letni kino v zitnem lanu hned si platno koupily pak japonsky spustily. mitsubishi mysi kasi kousou stare mysi na semiši cvičí myši show.

Zdroj: notový archiv sbormistryně.

Dle mého názoru by nácviku těchto částí skladby daleko více svědčila a dětem ulehčila práci Danielova Tonální písňová metoda, neboť opěrné písně pro 5. stupeň (vzestupná kvinta, takt 18-19, opěrná píseň To je zlaté posvícení), 3. stupeň (sestupná tercie, takt 29-30 i 31-32, opěrná píseň Maličká su) a 6. stupeň (vzestupná sexta, takt 32-33, opěrná píseň Ach, není, tu není)²⁶ jsou většinou dětí známé z hodin hudební výchovy.

²⁵ Imitační metoda – postup, při kterém se žáci učí imitací – nápodobou – učitelova projevu zároveň melodii, rytmus, text i přednesové prvky skladby. In SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 68 s. ISBN 80-244-0972-0.

²⁶ SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 68 s. ISBN 80-244-0972-0.

Po procvičení zmíněných taktů je skladba ještě jednou celá přezpívána a odložena k zopakování před koncem zkoušky. Na další zkoušce se zpěváci věnují už jen nácviku dalších slok.

Mám-li zhodnotit formu a metody práce pěveckého sboru Kvítek v kontextu ostatních klatovských souborů fungujících na základních školách, musím uznat, že moje pocity jsou velmi rozpačité. Je třeba poznamenat, že žáci navštěvující sbor zjevně zpívají velmi rádi, o čemž ostatně svědčí i nutnost obnovit po pár letech nečinnosti sborové aktivity na dané škole, avšak jejich nadšení se relativně rychle mění v rozdováděnost spojenou s nepozorností, což značně znesnadňuje práci pedagoga. Dle mého soudu tomuto problému v nemalé míře přispívá nevhodné rozmístění třídy, o němž se zmiňuji výše. Ve chvíli, kdy sboristé neudrží pozornost při zkouškách, není prakticky možné vytvořit repertoár vhodný např. pro sborové soutěže, kterých se účastní pěvecký sbor Berušky, avšak na druhou stranu je zjevné, že účast na podobných akcích zcela jistě není záměrem sbormistryně Honzíkové. V rámci daných cílů tedy pravděpodobně sbor pracuje uspokojivě, ve srovnání s ostatními místními soubory však působí jen jako klasický školní kroužek.

3.4 DPS Klatováček

Dětský pěvecký sbor Klatováček působí již třicátým rokem při Základní škole Tolstého, Klatovy, v současné době opět pod vedením Mgr. Hany Haladové.

3.4.1 Historie sboru

V roce 1982²⁷ byla z důvodu narůstajících počtů žáků v klatovských školách otevřena škola nová, a to Základní škola Tolstého, Klatovy. Spolu se žáky sem přešla i část učitelského sboru z ostatních škol, mimo jiné i zkušená sbormistryně a učitelka hudební výchovy Mgr. Hana Haladová, která doposud vedla pěvecký sbor Fialky při Základní umělecké škole, Klatovy. Jelikož bez své záliby v hudbě dlouho nevydržela, založila v roce 1985 na nové škole pěvecký sbor Klatováček. Hned na počátku svého fungování byl

²⁷ Informace uvedena v online kronice školy. In *Historie školy. Základní škola Klatovy: Tolstého 765* [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.klatovynet.cz/zstolsteho/fr.asp?tab=zstolsteho&id=35&burl=>

rozdělen na dvě části sestávající ze žáků prvních až čtvrtých tříd, tedy tzv. malý sbor, a žáků pátých až osmých tříd, tedy tzv. velký sbor, koncertů i zájezdů se však dle záznamů v kronice účastnily vždy oba sbory.

Zpočátku fungování sboru nebyly vedeny žádné záznamy o jeho činnosti, první zápis v kronice sboru pochází až z roku 1991. Téměř čtyřicetičlenný sbor v devadesátých letech dosahuje mnoha úspěchů. Každoročně pořádal vlastní koncerty různého charakteru, od vánočních, přes vystoupení pro rodiče, až po školní Akademie. Pravidelně se také účastnil dobročinných akcí, sborových přehlídek (např. přehlídka dětských sborů „Zlatý dukátek“ v klatovském divadle). Dále spolupracoval s dramatickým kroužkem při dané škole, s folklorním souborem Šumavánek, Klatovy a dvakrát také zpíval na Půlnoční mši v klatovském kostele. Z některých koncertů byly pořízeny videozáznamy, avšak pouze jako vzpomínka pro členy sboru.

Sbormistryně pravidelně organizovala zahraniční zájezdy, a to v roce 1992 do Litvy, kde sbor mimo rekreaci a koncertování zažil také televizní natáčení. V následujícím roce sbor vyjel do Itálie, stejně tak jako roku 1997. Roku 1995 navštívil Maďarsko. Celkem dvakrát (1996 a 1998) byl sbor pozván na výměnný pobyt do německého města Rudolstadt. Poslední možnost zazpívat za hranicemi naší země sbor dostal roku 1999. Tehdy asi většina malých sboristů poprvé poznala krásy francouzského Azurového pobřeží.

Sborová činnost Klatováčku nezaostávala ani v oblasti soutěžní, soubor se opakovaně zúčastnil regionální přehlídky západočeských sborů v Plzni, kde se jednou umístil ve zlatém a dvakrát ve stříbrném pásmu. Zlato pak získal také v roce 1994 na soutěži „Zlatá snítka“ v Plzni.

Mezi další zajímavé akce, kterých se sbor Klatováček v devadesátých letech účastnil, bych zařadila např. vystoupení na zahájení mezinárodního sympozia „Znovuobjevená Šumava“ v roce 1995 či koncert ke čtyřicátému výročí Souboru písní a tanců Šumava (1996).

V roce 2000 sbormistryně Haladová získala vedoucí funkci v Městském kulturním středisku Klatovy, a ačkoliv se snažila skloubit tuto časově náročnou práci s vedením sboru, bohužel se nezdařilo a musela sbormistrovský post na několik let opustit. Sbor však fungoval nadále pod vedením několika různých sbormistrů. I přes veškerou snahu však

měly tyto změny na sbor negativní vliv, rapidně se snížil počet zpěváků a s ním i kvalita pěveckých výkonů²⁸.

Nejvýraznější z nových sbormistrů byla Mgr. Pavla Hartigová, která se sborem vystupovala na mnoha charitativních a dalších městem pořádaných akcích a také na každoročních přehlídkách sborů v Klatovech. Ani pod vedení sbormistryně Hartigové se však sbor nedokázal vrátit na úroveň, na níž se pohyboval prvních patnáct let své činnosti.

Doposud poslední velkou změnu přinesl rok 2013, kdy zakládající sbormistryně Haladová opustila post ředitelky MěKS²⁹ Klatovy a vrátila se zpět na Základní školu Tolstého jako učitelka hudební výchovy a sbormistryně pěveckého sboru Klatováček. Jejím cílem je obnovit činnost sboru v rozsahu minimálně přibližujícímu se úspěšným devadesátým létům, což bude nelehký úkol s ohledem na množství konkurence v podobě kvalitních a úspěšných sborů v Klatovech a bohatou nabídku mimoškolních aktivit nejen v oblasti umění.

3.4.2 Organizace práce se sborem

Dětský pěvecký sbor Klatováček má v současné době pro své zkoušky vyhrazenou jednu hodinu v týdnu. Zkoušky se konají v učebně hudební výchovy Základní školy Tolstého, která je prostorná a vzdušná, pro tyto účely tedy velmi vhodná. Sbor nemá žádné přípravné oddělení, funguje jako jeden celek čítající 35 zpěváků z prvních až pátých tříd.

Všichni sboristé, nezávisle na věku a schopnosti číst notový zápis, mají k dispozici noty, ve kterých sledují hlavně text skladby. Ve chvíli, kdy již píseň dobře znají, noty odloží a sledují pouze sbormistrovské gesto.

Nábor nových zpěváků

Stejně tak jako zmíněné tři sbory nemá ani Klatováček vhodné podmínky pro to, aby se stal výběrovým, tudíž jsou přijímáni všichni žáci, kteří mají o sborový zpěv zájem, nezávisle na míře jejich hudebního nadání. Vzhledem k tomu, že sbormistryně Haladová všechny své sboristy a jejich spolužáky dobře zná z hodin hudební výchovy, není pro ni příliš těžké odhadnout, kdy má smysl pokusit se dítě přimět ke spolupráci se sborem.

²⁸ Uvedené informace byly čerpány z kroniky sboru.

²⁹ MěKS – Městské kulturní středisko Klatovy.

Je zřejmé, že zde nejsou přílišné potíže s počtem sboristů, což může být způsobeno jednak umístěním školy v relativně velké vzdálenosti od centra města, která znepříjemňuje přesun na zájmové kroužky organizované jinými institucemi, z nichž většina se nachází právě v centru, ale také tím, že sbor není žádným nováčkem na klatovské scéně. Mnoho rodičů současných žáků školy si pamatuje počátky fungování sboru z vlastního dětství, někteří dokonce sbor sami navštěvovali, a rádi mají ze svých dětí pokračovatele sborové tradice.

Výběr skladeb

Sbormistryně Haladová již na první pohled působí dojmem velmi pečlivého člověka, což je patrné i z náhledu do přípravných materiálů. Není tudíž s podivem, že právě výběru skladeb se sbormistryně věnuje velmi důkladně. Přednost dává známým a osvědčeným autorům, jako jsou např. Pavel Jurkovič či Miroslav Střelák. Písně těchto autorů byly součástí repertoáru sboru již v počátcích jeho fungování³⁰. Již tehdy s těmito skladbami sbor sbíral mnohé úspěchy jak u posluchačů, tak u samotných zpěváků, a ani dnes tomu není jinak, vzhledem k nadčasovosti textů a líbivosti melodií jsou blízké i uším dnešních žánrově náročnějších dětí. Mimo skladby zmíněných i dalších autorů sbormistryně hojně využívá dětských básní a říkadel, ať už lidových či autorských, která sama zhudebňuje tak, aby byly vhodně využitelné při rytmických i hlasových cvičeních, často spojených s pohybem.

Hlasová výchova

Hlasová výchova je ve sboru Klatováček pojata velmi pečlivě, s důrazem na všechny detaily důležité pro rozvoj dětského hlasu, artikulačních, intonačních a rytmických schopností a dovedností. Sbormistryně o hlasy svých svěřenců pečuje velmi důsledně, což je znatelné už z prvního poslechu sboru, který vytváří zvuk velmi jednotný, kultivovaný, čistý a v neposlední řadě přirozený.

Zvláštní hodiny hlasové výchovy ve sboru neprobíhají, je jí však věnováno minimálně 10 minut z každé zkoušky, a to vždy na začátku, v případě konkrétních problémů v daných skladbách samozřejmě i v průběhu zkoušky.

Žáci vždy nejprve provádějí dechová cvičení, s nimiž souvisí správné držení těla při zpěvu. Nacvičují tedy pěvecký postoj i sed, a to hravou formou za pomoci říkadel, která sbormistryně sama vymýšlí na míru pro své zpěváky. Samotná dechová cvičení jsou

³⁰ Viz příloha 4 - Program přehlídky pěveckých sborů „Zlatý dukátek“ ze dne 12. června 1993.

založena na poznacích získaných sbormistryní na mnohých seminářích³¹ vedených např. významným českým hudebním pedagogem Ladislavem Danielem³². Cvičí se zde k hlasové ekonomii³³, neboť kvalita zpívaného tónu je nepřímou úměrnou spotřebě dechu, tedy čím méně dechu, tím lepší tón. Příkladem takových cvičení jsou např. foukání imaginárního pířka z ruky, dále držení hlásky „š“ nejméně po dobu 10 vteřin a napodobování zvuků zvířat („haf“, „bů“...) na různě vysokých tónech.

Dalším bodem rozvoje hudebních dovedností je navozování hlavového tónu, jež je velmi překvapivě cvičeno z vybraných sborů pouze na zkouškách Klatovákku. Hlavový tón je navozován pomocí brumenda či zvuků zvířat (např. „miau“) na jednom tónu a v pianu.

3.4.3 Průběh zkoušek sboru

Každá ze zkoušek dětského sboru Klatovákek je zahájena přátelským dialogem mezi sbormistryní a sboristy, který navozuje příjemnou atmosféru, napomáhá stmelování kolektivu a rozvíjí a utužuje vztahy nejen v rovině žákovské, ale i mezi žáky a samotnou sbormistryní. V neposlední řadě zastává funkci motivační.

Dále přichází krátký okamžik pro organizační záležitosti, kdy je v rychlosti vyřešena docházka, notový materiál i pracovní plán zahrnující mimo činnost připravenou pro danou zkoušku i výhled do budoucna, tedy na následující zkoušky a koncerty. Již byla zmíněna velká pečlivost sbormistryně Haladové, která se projevuje i zde, všichni sboristé přesně vědí, jaké noty mají mít na danou zkoušku připravené, kdy a kde budou vystupovat, mají přesné informace o repertoáru a doprovodech k jednotlivým písním, a to vždy přesně a s dostatečným předstihem, což značně urychluje a zefektivňuje práci v oblasti organizační.

Po několika úvodních minutách přichází čas pro prvky hlasové výchovy, jak již bylo zmíněno, nejprve sboristé připravují své tělo na následující hudební aktivity vhodnými dechovými cvičeními a poté navozují hlavový tón. Následuje rozezpívání, vždy doprovázené hrou na klavíru, které je vedeno v rozsahu maximálně pěti až šesti tónů,

³¹ Informace získaná osobní rozpravou s Mgr. Haladovou.

³² Prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph.D. (1922 – 2015) – významný český hudební pedagog, hudebník, autor mnoha učebnic, autor Tonální metody opěrných písní. In Odešel Ladislav Daniel. *Opera plus hudba+tanec: váš informační portál o opeře, hudbě a tanci* [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://operaplus.cz/odesel-ladislav-daniel/>

³³ TICHÁ, Alena. *Hlasová výchova v dětském sboru prostřednictvím her a motivací*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2004, 95 s. ISBN 80-706-8186-1.

nejprve na slabiky jako „ja“, „la“, „na“ a další, dále pak na dvojice různých slabik na nápěvy různých jednoduchých melodií, případně nápěvů lidových písní a dále pak rozložených kvintakordů. Tato hlasová cvičení jsou posléze propojena s rytmickými, kdy děti do zpěvu přidávají tleskání, luskání, dupání a pohyb v různých rytmech.

Tyto rytmické rozcvičky plynule navozují přechod do další části zkoušky, ve které se opakují známé písně, jejichž nápěv, text i další detaily jsou již dobře známé. Velmi zajímavým elementem bych označila přechod mezi jednotlivými písněmi, který je vždy vyplněn krátkou básní či říkankou, jejímž účelem je nalákat zpěváky k následující písni. Obzvláště u nejmenších zpěváků toto „lákadlo“ velmi dobře funguje, mimo funkce motivační také nabízí krátké zpestření potřebné k udržení pozornosti dětí. Po zopakování několika zmíněných skladeb je vždy zapojena jedna nebo dvě další písně doplněné o pohybový doprovod sloužící jako chvilkové odreagování.

Následně přichází okamžik pro nácvik nové skladby, případně nácvik vícehlasu, tedy vždy něčeho nového. Pokud se sboristé seznamují s novou skladbou, vždy mají k dispozici notový zápis, který sledují až do chvíle, kdy jsou si jisti znalostí melodie a textu. Neučí se tedy zvlášť odříkávat text. Pokud se však ve skladbě nacházejí místa rytmicky náročná, je nácvik doplněn nejprve o rytmické vytleskávání a posléze o rytmické recitování textu. Nápěv písně je nacvičován pomocí Tonální písňové metody³⁴, která je dle slov sbormistryně osvědčená a v dětském sboru lépe fungující než např. solmizace.

Jelikož se sbor nevyhýbá ani dvojhlasým skladbám, mají také své místo v této části zkoušky. Dvojhlasý zpěv bývá nacvičován pomocí kánonu, který velmi dobře naučí sboristy poslouchat nejen sami sebe, ale i ostatní zpěváky.

V následující části hodiny přicházejí na řadu další známé písně, avšak tentokrát obohacené o doprovod rytmický. Sbormistryně velmi ráda využívá Orffova instrumentáře³⁵, který je nedílnou součástí nástrojového vybavení učebny. Mimo tyto všem známé nástroje sbor disponuje také řadou nástrojů vlastnoručně vyrobených zpěváky. Poslední část zkoušky bývá vyplněna zhodnocením hodiny a rozdělením úkolů pro další zkoušku, např. opakování textu či rytmu problematické písně doma atd.

³⁴ Tonální písňová metoda Ladislava Daniela, též nazývaná metoda opěrných písní. Nejužívanější intonační metoda, využívá opěrné písně (tedy známé lidové písně) k vybavení si určitého stupně při nácviku dané skladby. In SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 68 s. ISBN 80-244-0972-0.

³⁵ Orffův instrumentář - soubor hudebních nástrojů, které se též označují jako lehko ovladatelné či dětské, obsahuje skupiny nástrojů rytmických, melodických a basových. In *Didaktika hudební výchovy: Orffův instrumentář*. *EAmos* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: http://eamos.pf.jcu.cz/amos/kat_hv/modules/low/kurz_text.php?identifik=kat_hv_6773_t&id_kurz=&id_kap=10&id_teach=&kod_kurzu=kat_hv_6773&id_kap=10&id_set_test=&search=&kat=&startpos=2

3.4.4 Práce s písní

Nově nacvičovanou skladbou je v tomto období ve sboru Klatováček píseň Kdo nevěří, ať se přesvědčí³⁶ autora Miroslava Střeláka, která je velmi oblíbená, a to nejen sboristy, ale i samotnou sbormistryní, což vyplývá ze záznamů v kronice sboru, konkrétně z programů koncertů, kde je tato píseň několikrát uvedena³⁷.

Jak již bylo zmíněno, při nácvičování písně nedochází k oddělení jednotlivých složek skladby. Ta je brána jako celek a cvičena imitační metodou po čtyřtaktových částech, v nichž je pozornost zaměřena rytmicky, intonačně a artikulačně problematickým úsekům. První část nabízí prostor pro rozvoj rytmických dovedností zpěváků, a to ve druhém a čtvrtém taktu. Sbornistryně proto volí variantu nácvičování pomocí opakované recitace textu ve správném rytmu. Jakmile děti rytmus takto zvládnou, pokračují dále. Intonační ani artikulační potíže zde sboristé nemají, mohou tedy pokročit k další části.

Ukázka 10 - Úryvek písně Kdo nevěří, ať se přesvědčí

Portrot Slova: V. FISCHER

1. Jed - na sta - rá kob - ra mi - le - va - ňa o - bra,
Když tka - nič - ky v bo - tě se - ěra - le mu ke - tě,

Zdroj: notový archiv sbormistryně.

Zde nastávají opět rytmické potíže, a to v šestém taktu, který je nacvičován stejně jako v minulém případě rytmickým recitováním a poté i vytleskáváním. V sedmém taktu mají menší žáci problém se změnou v podobě pultónového zvýšení z d_1 na es_1 , které je velmi rychle zvládnuto.

³⁶ Viz příloha 5.

³⁷ Viz příloha 4.

Ukázka 11 - Úryvek písně Kdo nevěří, ať se přesvědčí

5

když byl o-br na bé-le, dě-le-la mu ko-rá-le.
u - dě -lal si, li-dič-ky, e-br z kobry tka-nič-

C A Dm G Fm7 C

Zdroj: notový archiv sbormistryně.

Poslední část skladby, tedy refrén, nepřináší žádná úskalí v oblasti rytmické, avšak intonačně je nejnáročnější. Proto sbormistryně využívá Danielovu metodu opěrných písní, a to konkrétně v taktech 10, 11, 12 (sestupná tercie, opěrná píseň Maličká su) a 13 (vzestupná kvinta, opěrná píseň To je zlaté posvícení³⁸).

Ukázka 12 - Úryvek písně Kdo nevěří, ať se přesvědčí

10 12

Kde ne-vě-ří, ať se pře-svěd-čí, ke-bra s ebrem mu te dosvědčí. -čí.

C F C C

Zdroj: notový archiv sbormistryně.

Dále jsou zmíněny výrazové prostředky, jako např. dynamika, avšak, vše jen obrazně, při koncertech žáci sledují sbormistrovské gesto, které se může mírně odlišovat od zkoušek. Ve chvíli, kdy sboristé zvládají píseň zazpívat bez větších problémů (po několika dalších zkouškách), mohou se začít věnovat poslednímu bodu nácviku, jímž je rytmický doprovod zařazený v refrénu, jenž zajišťují nejzkušenější žáci.

³⁸ SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 68 s. ISBN 80-244-0972-0.

Dětský pěvecký sbor Klatováček v Klatovech funguje již třicátým rokem. Za tuto dobu si dokázal vybudovat skvělé jméno nejen v našem regionu, ale i za hranicemi České republiky. V současné době je opětovně veden svou zakládající sbormistryní Hanou Haladovou, která plní svou sbormistrovskou, ale i pedagogickou činnost velmi zodpovědně a s obrovským nadšením. V neposlední řadě je sbormistryně Haladová znalá mnoha různých metodických postupů práce s dětmi ve sboru, a to nejen díky své mnohaleté praxi, ale i díky absolvování řady seminářů hudebních i pedagogických, pod vedením osobností spjatých s hudbou i prací s dětmi, jako jsou Ladislav Daniel, Lenka Pospíšilová³⁹ a další. Tyto zkušenosti zaručují sboru odborné vedení přispívající ke stálému zkvalitňování jeho pěveckých výkonů.

³⁹ Lenka Pospíšilová - od roku 1991 vede semináře pro pedagogy v celé Evropě, ale také např. v Austrálii, Tasmánii a Americe. Je stálou lektorkou na mezinárodních seminářích pořádaných rakouskou nadací Carla Orffa. In Hudební dílny: Mladá Boleslav a okolí. [online]. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.hudebnidilny-mb.cz/index.php/lektori/6-lenka-pospisilova>

ZÁVĚR

Ve městě Klatovy se nacházejí čtyři základní školy a všechny nabízejí svým žákům možnost výběru z mnoha zájmových kroužků, mezi něž patří také sborový zpěv, který se mezi žáky těší vcelku velké oblíbenosti. Každá ze sbormistryň těchto souborů pracuje specifickým, sobě vlastním způsobem, který ovlivňuje jak celkový výraz a kvalitu sborového projevu, tak i chuť sboristů do další práce.

V průběhu poznávání zmiňovaných sborů jsem došla k závěru, že pro celkovou kvalitu sborového výkonu není nejdůležitější metodika práce založená na množství různých doporučení částečně se měnících s dobou, jak jsem se domnívala. Dle mého názoru je primárním faktorem osobnost a schopnosti sbormistra. Pakliže se sbormistrem stane člověk, který rozumí svým žákům, umí přizpůsobit styl práce jejich individuálním potřebám a zvládá udržet kolektiv v pozornosti, jež je ke kvalitnímu nácviku třeba, pak není nutné držet se striktně příruček. Nakonec i posluchač daleko více ocení chvalitebné vystoupení zpěváků, z nichž číší radost, než hudebně bezchybný zpěv bez jakéhokoliv výrazu dětské spontánnosti.

Samozřejmě na druhou stranu i zpěv má určitá pravidla, která musí být dodržena vždy, jako např. zásady hlasové hygieny. Nelze předpokládat, že jednou přezpívaná skladba může být připravená k produkci. Myslím si tedy, že cílem každého začínajícího sbormistra by mělo být hledání pomyslné zlaté střední cesty s předpokladem celoživotního poznávání a zkoušení nových postupů práce s dětmi.

Pro pedagoga by měla být jeho práce v první řadě posláním, nezávisle na tom, zda se jedná o učitele matematiky či hudební výchovy. Měl by své žáky vychovávat a učit morálním zásadám, slušnosti, schopnosti sociálního citění a kooperace. A právě pěvecký sbor je prostředkem pro tento úkol jako stvořeným.

RESUMÉ

Diplomová práce s názvem Sborový zpěv na 1. stupni základních škol v Klatovech se zabývá problematikou dětského sborového zpěvu v Klatovech. Konkrétně je zaměřena na čtyři soubory fungující při zdejších základních školách.

První kapitola představuje typy pěveckých sborů a formy motivace pro účast v daném souboru. Druhá kapitola se zabývá sborem dětským a metodami práce s ním. Popisuje problematiku dětského hlasu a jeho správného používání v souvislosti s rolí sbormistra jako hlasového pedagoga. Třetí kapitola je zaměřena na konkrétní čtyři sbory, srovnává jejich činnost s ohledem na přípravy sbormistra, metody práce na zkouškách a formy výběru a nácviku skladeb.

SUMMARY

Diploma thesis named Choir Singing at Elementary Schools in Klatovy describes the situation of children's choir singing in Klatovy. Specifically this thesis compares four choirs which work under the patronage of primary schools.

The first chapter deals with the various types of choirs. Further it shows possibilities for motivating singers (mainly children singers) for being a part of the choir. The second chapter introduces a theoretical basis of choir singing and mentions specific problems of children choirs and the ways to work with them. Further, there is a description of a child voice, its correct using and the importance of sufficient knowledge and skills of the choirmaster. The third chapter presents information about particular children choirs at elementary schools in Klatovy, with the emphasis on the techniques of work in rehearsals, methodology of practising a new song and the preparations of the choirmaster. It compares four choirs regarding these components.

PRAMENY A LITERATURA

Literatura

LÝSEK, František. *Dětský sborový zpěv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

OBEŠLOVÁ, Miluše. *Hlasová výchova 6-9letých dětí na základní škole*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 149 s. ISBN 80-704-1439-1.

POMAHAČ, Jiří. *Dětský pěvecký sbor*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960.

PROKEŠ, Zbyněk. *Vybrané kapitoly z teorie hlasové výchovy*. Vyd. 1. V Liberci: Technická univerzita, 2009, 60 s. ISBN 978-80-7372-444-3.

ROB, Josef, Ivana ŠTÍBROVÁ a Jiří KOLÁŘ. *Sborový zpěv a řízení sboru*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 182 s. ISBN 80-718-4556-6.

STAŠEK, Čestmír. *ABC začínajícího sbormistra: Receptář ve čtyřiceti bodech*. Praha: Edíto Supraphon, 1981.

STAŠEK, Čestmír. *Učíme se zpívat ve sboru*. Praha: Panton, 1960.

STAŠEK, Čestmír. *Pěvecký sbor na ZDŠ*. Praha: Supraphon, 1967.

SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 68 s. ISBN 80-244-0972-0.

ŠTÍBROVÁ, Ivana a Jiří KOLÁŘ. *Sborový zpěv a řízení sboru I*. Netolice: Jc-Audio, c2009, 64 s. ISBN 978-80-87132-06-7.

TICHÁ, Alena. *Hlasová výchova v dětském sboru prostřednictvím her a motivací*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2004, 95 s. ISBN 80-706-8186-1.

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014, 148 s. ISBN 978-80-262-0648-4.

VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Didaktika zpěvu pro sólisty, sborové pěvce a budoucí pěvecké pedagogy*. 2. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita v Plzni, 1997, 96 s. ISBN 80-708-2842-0.

Elektronické zdroje

150. výročí školy: Zaměstnanci za posledních 50 let. *Základní škola Klatovy, Plánická ulice* [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: http://www.zsplanicka.klatovynet.cz/_ostatni_slozky/oslavy150/zamestnanci_50.pdf

Didaktika hudební výchovy: Orffův instrumentář. *EAmos* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: http://eamos.pf.jcu.cz/amos/kat_hv/modules/low/kurz_text.php?identifik=kat_hv_6773_t&id_kurz=&id_kap=10&id_teach=&kod_kurzu=kat_hv_6773&id_kap=10&id_set_test=&search=&kat=&startpos=2

Historie školy. *Základní škola Klatovy: Tolstého 765* [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.klatovynet.cz/zstolsteho/fr.asp?tab=zstolsteho&id=35&burl=>

Hudební dílny: Mladá Boleslav a okolí. [online]. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.hudebnidilny-mb.cz/index.php/lektori/6-lenka-pospisilova>

Odešel Ladislav Daniel. *Opera plus hudba+tanec: váš informační portál o opeře, hudbě a tanci* [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://operaplus.cz/odesel-ladislav-daniel/>

Pavel Novák (zpěvák). *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Pavel_Nov%C3%A1k_%28zp%C4%9Bv%C3%A1k%29

SOUČEK, Vladislav a Silvie PÁLKOVÁ. Sborový zpěv: Základní přehled pedagogických témat. In: *Národní institut pro další vzdělávání* [online]. 2013 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://www.nidv.cz/cs/download/pzus/materialy/Sborovy-zpev.pdf>

Prameny

Kroniky dětského pěveckého sboru Berušky

Kronika Dětského pěveckého sboru Klatováček

Notové archivy sbormistryň

SEZNAM NOTOVÝCH UKÁZEK

Ukázka 1 - hlasové cvičení.....	16
Ukázka 2 - hlasové cvičení.....	17
Ukázka 3 - hlasové cvičení.....	17
Ukázka 4 - hlasové cvičení.....	17
Ukázka 5 - hlasové cvičení.....	18
Ukázka 6 - Úryvek písně Ej, padá, padá rosička.....	30
Ukázka 7 - Úryvek písně Ej, padá, padá rosička.....	31
Ukázka 8 - Úryvek písně Tygři.....	36
Ukázka 9 - Úryvek písně Japonská myší polka.....	42
Ukázka 10 - Úryvek písně Kdo nevěří, ať se přesvědčí.....	49
Ukázka 11 - Úryvek písně Kdo nevěří, ať se přesvědčí.....	50
Ukázka 12 - Úryvek písně Kdo nevěří, ať se přesvědčí.....	50

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 - Slovenská lidová píseň Ej, padá, padá rosička	I
Příloha 2 - píseň Tygři autorky Evy Jenčkové	II
Příloha 3 - píseň Japonská myší polka autora Pavla Nováka	III
Příloha 4 - program přehlídky pěveckých sborů „Zlatý dukátek“ z 12. června 1993	IV
Příloha 5 - píseň Kdo nevěří, ať se přesvědčí autora Miroslava Střeláka	V

Příloha 1 - Slovenská lidová píseň Ej, padá, padá rosička

Ej, padá, padá rosička

Mírně Lidová píseň
ze Slovenska

p *Emi* *H⁷* *Emi* *G*

Ej, pa-dá, pa - dá ro - si - čka, spa - ly by mo - je

D *G* *mf* *Emi* *H⁷* *Emi*

o - či - čka. Spa - ly by mo - je, spa - ly by aj tvo - je,

H⁷ *Emi* *H⁷* *Emi*

spa - ly by o - ny o - bo - je.

JDE Z NICH HRŮZA VELIKÁ

TYGŘI

hudba: Eva Jenčková
slova: Marie Dvořáková

Vesele

1. Ty-gři ma-jí, jak je zná-mo, den-ní o-blek za py-
8 ža-mo. A py-ža-mo za o-blek, kdo-pak by to do nich
12 řek? řek? 2. Drá-py ta-sí, zu-by ce-ní,
16 my-slí si, že nad ně ne-ní. Jde z nich hrů-za ve-li-
19 ká, ka-ždý ra-dší u-tí - ká. ká.

Příloha 3 - píseň Japonská myší polka autora Pavla Nováka

Japonska mysi polka

Soprano

E B E E B E

A E A A E C#m F#7 B7

10 hromadnou slezinu radily se radily o velikem planu postavit si letni kino v zitnem

20 lanu hned si platno koupily pak japonsky spustily. E7 A Male mysi

30 mitsubishi mysi kasi kousou stare mysi na semisi cvici mysi show.

Příloha 4 - program přehlídky pěveckých sborů „Zlatý dukátek“ z 12. června 1993

"ZLATÝ DUKÁTEK"

Přehlídka dětských pěveckých souborů MŠ,
ZŠ a ZUŠ města Klatov.

Stálá divadelní scéna Klatovy
Sobota 12. června 1993 v 9.30 hodin

- IV. "Klubíčko" H.Naumilkat Medvídek
J.Snížková Datel
I.Loudová Kutululu
Dzin, dzin
Činky linky
Nam, nam
P.Jistel Když jsem já byl

sbormistr: Miluše Kubecová
klav. doprovod: Květa Bártová
flétna : Markéta Kubecová

V. host přehlídky

Vystoupení taneční skupiny při ZUŠ J.Kličky
vedoucí : Marie Sudová

VI. Pěvecký soubor při ZŠ Tolstého

M. Střelák	M.Střelák	Malíř
	P.Jistel	Žabka a kytara
		Zajíc trumpetista
	M.Střelák	Kdo nevěří, ať se
		přesvědčí
	I.Loudová	Vosa a bodlák
	lidová	Jedou hulání <i>halandský dom.</i>

sbormistr: Hana Haladová
klav. doprovod: Josef Aschenbrenner

VII. Pěvecký soubor při ZUŠ J.Kličky

J.Malásek	V naší ulici
	Já si zpívám
J.Křička	Vlak
	Tramvaj
F.Gause	Kosí hit
	Zmrzlina

sbormistr: Jana Prolová
klav. doprovod: Josef Aschenbrenner

8. Kdo nevěří, ať se přesvědčí

Hudba: M. ŠTRELÁK
Slova: V. FISCHER

Portrot

1. Jed - na sta - rá kob - ra mi - le - va - ňa o - bra,
Když tka - nič - ky v bo - tě se - ěra - le mu ke - tě,

Chord symbols: C, E, A, A, Dm

když byl o - br na bé - le, dě - le - la mu ko - rá - le.
u - dě - lal si, li - dič - ky, o - br z kobry tka - nič -

Chord symbols: C, E, A, Dm, G, Fm7, C (G)

Kde ne - vě - ří, ať se pře - svěd - čí, ke - bra s e - brem mu te dosvědčí. - čí.

Chord symbols: C